

Utjecaj turizma na bilancu plaćanja

Jurešić, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:810438>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-22**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

IVANA JUREŠIĆ

UTJECAJ TURIZMA NA BILANCU PLAĆANJA

Završni rad

Pula, 2015.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
„Dr. Mijo Mirković“

UTJECAJ TURIZMA NA BILANCU PLAĆANJA

Završni rad

JMBAG: 2929-E, izvanredni student

Studij i smjer: Poslovna ekonomija, Turizam, preddiplomski studij

Kolegij: Ekonomika turizma

Mentor: Prof. dr. sc. Marija Bušelić

Pula, lipanj 2015.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Stanje turizma u Hrvatskoj.....	2
2.1. Karakteristike Hrvatske kao turističke zemlje.....	2
2.2. Turistička ponuda.....	6
2.2.1. Smještajni kapaciteti u glavnoj sezoni.....	6
2.2.2. Kapaciteti luka nautičkog turizma.....	8
2.3. Turistička potražnja.....	9
2.3.1. Potražnja prema emitivnim zemljama.....	10
2.3.2. Potražnja prema vrstama smještaja.....	12
2.3.3. Potražnja prema turističkim područjima.....	13
3. Analiza platne bilance u Hrvatskoj.....	15
3.1. Općenito o bilanci plaćanja.....	15
3.1.1 Vanjskotrgovinska razmjena Hrvatske.....	17
3.1.2 Analiza platne bilance Republike Hrvatske.....	19
4. Bilanca usluga i turizam.....	22
4.1. Turistička potrošnja u Hrvatskoj.....	23
4.1.1. Inozemni turistički promet.....	28
4.1.2. Domaći turistički promet.....	29
4.2. Utjecaj turističkih usluga na bilancu.....	31
5. Zaključak.....	35
Literatura.....	36
Popis slika.....	37
Popis tablica.....	38
Popis grafikona.....	39
Sažetak.....	41
Summary.....	42

1. Uvod

Turizam u brojnim državama ima iznimno važnu ulogu u gospodarstvu. Postojeća statistika turizma, međutim, ne može sagledati njegovu punu ekonomsku važnost i utjecaje. U ovom radu će se posvetiti pozornost utjecaju turizma na bilancu plaćanja. Bilanca plaćanja je sistematizirani i agregirani popis svih ekonomskih transakcija između rezidenata jedne zemlje i ostatka svijeta u tijeku jedne godine. Kako se u Hrvatskoj bilježi veći inozemni od domaćeg turističkog prometa, to je i utjecaj na bilancu plaćanja velik i značajan.

Glavna svrha ovog rada je prikazati na koji način i u kolikoj mjeri prihodi od turizma utječu na bilancu plaćanja, a to će se prikazati na način da se u potpunosti prikaže turistička slika Hrvatske: turistička ponuda, potražnja, te promet u turizmu.

Cilj ovog rada je prikazati stvarno djelovanje turizma te njegov utjecaj na lokalnu zajednicu i šire. Isto tako, u radu se nastoji prikazati međuovisnost turizma i bilance plaćanja. Prikazana je analiza platne bilance u Hrvatskoj te bilanca tekućih transakcija (jer su u njoj sadržane usluge od turizma).

Glavni korišteni izvori literature u pisanju rada su članci, publikacije te internetska baza. Uz osobne zaključke, prisutan tekst u radu preuzet je iz stručne literature. Navodnim znakovima i fusnotama označena je korištena literatura pod kojima piše izvor iste literature.

Korištene metode tijekom izrade rada su znanstvene metode analize, komparativne deskripcije, sinteze te statistička metoda.

U pet poglavlja rada uključujući uvod i zaključak razrađena je tema. Najprije će se opisati slika stanja turizma u Hrvatskoj, te će se prikazati najznačajnije karakteristike Hrvatske kao turističke zemlje, zatim svi aspekti turističke ponude i potražnje popraćeni statističkim podacima prikazanim u obliku grafikona, slika i tablica. Nakon toga će se prikazati platna bilanca Hrvatske, gdje će se prvo prikazati teoretske odrednice bilance plaćanja te njezin sastav, prikazati vanjskotrgovinska politika Hrvatske, a nakon toga će se analizirati bilanca plaćanja Hrvatske za višegodišnje razdoblje. U četvrtom poglavlju će se pozornost usmjeriti na bilancu usluga i turizam. Analizirati će se turistička potrošnja u Hrvatskoj te inozemni i domaći turistički promet, a nakon toga će se sve sumirati u utjecaju turističkih usluga na bilancu. Na kraju rada su putem zaključka prikazana vlastita razmišljanja o obrađenoj temi.

2. Stanje turizma u Hrvatskoj

Nakon uspostave državne samostalnosti, hrvatski je turizam prošao skupa s cijelim gospodarstvom dvadesetogodišnje razdoblje tranzicije koje je sa sobom nosilo brojne probleme gospodarskog i društvenog razvitka zemlje. Iako je morao opstajati u okruženju naslijeđene i neefikasne poslovne strukture, praćene posljedicama rata, privatizacijom, ipak je pokazao svoju vitalnost zahvaljujući snazi i interesu inozemnog tržišta, atraktivnosti zemlje i, osobito, otpornosti turizma kao fenomena na povremene globalne poremećaje.

Hrvatski turizam je nakon 2000. godine značajno podigao svoje poslovne rezultate unatoč svim problemima koji su pratili Hrvatsku u proteklom razdoblju. Također je u vrijeme globalne krize pokazao visoku otpornost na sve poteškoće, što je također i potvrđeno stopama rasta koje su bile više od svih konkurentskih zemalja na Mediteranu. Izvjesno je, međutim, da se Hrvatska s ulaskom u EU suočava s novim izazovima, ali i s novim prilikama u turizmu. Međutim, Europska unija je prepoznala Hrvatsku kao turističku destinaciju s potencijalom, stoga je u narednom razdoblju jako bitno iskoristiti sve prilike koje nudi EU u interesu rasta vlastitog blagostanja.

2.1. Karakteristike Hrvatske kao turističke zemlje

Hrvatska je zemlja koja svoju popularnost i posjećenost temelji najviše na svojim prirodnim ljepotama i bogatstvom kulturno-povijesne baštine, nego li kvalitetom raspoloživošću i/ili raznovrsnošću novostvorenih turističkih atrakcija. Među prirodnim atrakcijama najvažnije mjesto imaju more, razvedena obala te mnoštvo otoka, ali i brojne očuvane prirodne plaže, kao i zelenilo i šumovitost velikog dijela teritorija.

Prva od karakteristika Hrvatske kao turističke zemlje je veliki broj atraktivnih zaštićenih prirodnih područja, te bioraznolikost što ju svrstava u sam europski vrh. Bez obzira na narazvijenost brojnih turističkih područja, veliki potencijal i na takvim područjima predstavlja turistička valorizacija područja uz poznate hrvatske rijeke kao što su Dunav, Sava, Drava, Una, Kupa, Cetina i druge rijeke te uz jezera i ostale unutarnje vode. „Osim prirodnih atrakcija vezanih uz more kao što su nacionalni parkovi Brijuni, Kornati i Mljet, Hrvatska ima i niz atrakcija povezanih s krškim fenomenima kao što su slapovi i sedrene barijere Plitvičkih jezera i rijeke Krke, stijene Velebita, spilje, ponori i druge krške atrakcije, te velik broj jedinstvenih nacionalnih parkova i parkova prirode na kontinentalnom području kao što su, među ostalim, Risnjak, Žumberak, Lonjsko polje, Papuk i Kopački rit. U nekoliko nacionalnih

parkova organizirana je ponuda hotelskog smještaja (NP Plitvička jezera, NP Brijuni, NP Mljet)¹.

Sljedeća važna karakteristika Hrvatske kao turističke zemlje jest, kako je već i ranije spomenuto, bogata kulturno-povijesna baština. To se može potkrijepiti brojnim kulturnim dobrima pod zaštitom UNESCO-a, kao što su povijesna jezgra Dubrovnika, Dioklecijanova palača u Splitu, Šibenska katedrala, povijesna jezgra grada Trogira, Eufrazijeva bazilika u Poreču i Starogradsko polje, ali i brojna druga vrijedna kulturna dobra kao što su Pulski amfiteatar, povijesna jezgra grada Hvara, stonske zidine te veći broj pojedinačnih građevinskih objekata u dobro očuvanim povijesnim cjelinama Zagreba i brojnih drugih hrvatskih gradova/mjesta. Osim toga, Hrvatska je bogata brojnim dvorcima i utverdama što predstavlja iznimni potencijal za budući turistički razvoj, posebice kontinentalnog dijela zemlje. Po bogatstvu nematerijalne baštine pod zaštitom UNESCO-a, Hrvatska se nalazi odmah iza Kine i Japana.

Ono što predstavlja problem kojeg se treba što prije rješavati jest to da je unatoč svim kulturno-povijesnim nematerijalnim i materijalnim baštinama, te prirodnim ljepotama, tek manji broj turistički valoriziran i uključen u ukupnu destinacijsku ponudu.

Hrvatski turizam je poznat po sljedećim dominantnim turističkim proizvodima²:

- Sunce i more – o važnosti ovog, ako se može tako nazvati, turističkog proizvoda, svjedoči podatak da je udio sunca i mora u ukupnom hrvatskom turističkom proizvodu već godinama iznad 85% fizičkog volumena. Ipak, brojne su inicijative za smanjenje sezonalnosti hrvatskog turizma, odnosno da na njega ne utječe samo ljeto, te sunce i more, već da se aktiviraju i ostale, cjelogodišnje turističke usluge i aktivnosti.
- Nautički turizam (yachting/cruising) – ovaj proizvod je od velike globalne atraktivnosti, te u svijetu bilježi visoke stope rasta. Hrvatska je idealna nautička destinacija u svijetu, jer joj za ovakvu vrstu turizma pogoduje njezin geoprometni položaj te činjenica da ima jednu od najrazvedenijih obala na svijetu, ugodnu klimu te pogodne vjetrove. Hrvatska je u tom vidu prepoznala svoj potencijal, te također u ovoj vrsti turizma ostvaruje rastuće rezultate poslovanja, te produljenje sezone. Neovisno o tome, yachting turizam u Hrvatskoj nekoliko posljednjih godina obilježava stagnacija

¹ Vlada Republike Hrvatske (2013): Prijedlog strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, dostupno na: <http://www.mint.hr/UserDocsImages/Strategija-turizam-2020-editfinal.pdf>, (12.3.2015)

² Ibid

u razvoju ponude novih vezova u marinama, iako uz optimalan razvojni koncept potražnja za njima nije upitna. Takvo stanje najviše uzrokuje nepovoljno investicijsko okruženje. Cruising turizam u posljednjih desetak godina obilježava povećan broj dolazaka megakruzera, ali i rastuća potražnja za krstarenjem na malim domaćim kruzerima.

- Poslovni turizam – ovaj turistički proizvod također čini jedan od stabilnih izvora potražnje, bez obzira na to što on ovisi o domaćim i globalnim ekonomskim trendovima. Fokusira se na individualne i grupne poslovne goste, a ovisno o trendovima u poslovnom svijetu, mora biti spreman na mijenjanje kvalitativnih obilježja. Istraživanja među hotelijerima pokazuju da poslovni gosti čine stabilnih 10% do 15% udjela svih hotelskih gostiju³. Hrvatska se po pitanju ove vrste turizma susreće s problemom nedostatka kongresne infrastrukture te sa još uvijek nekonkurentnim sustavom upravljanja i komercijalizacije proizvoda, stoga je bitno djelovati na te probleme kako bi se na tržištu mogao osigurati veći prostor za kvalitetniji razvoj poslovnog turizma.
- Kulturni turizam – kulturni turizam je jedan od najvažnijih turističkih proizvoda Hrvatske, te je pod posebnim prioritetom na državnoj razini, o čemu svjetoče brojne službene strategije razvoja kulturnog turizma, zakonski propisi i slično, ali i interes države za kreiranje i pomoć u organizaciji regionalno i globalno prepoznatih događaja i pojačanog otvaranja kulturnom turizmu od strane sve većeg broja pojedinačnih destinacija. U ovoj vrsti turističkog proizvoda su posebno značajni gradski turizam, turizam baštine, turizam događanja, kreativni te vjerski turizam.

Nakon što su se naveli dominantni turistički proizvodi na kojima se može reći da Hrvatska gradi svoju uspješnost, na tržištu postoji veliki turistički potencijal kojeg treba iskoristiti, a posebice sve svoje snage treba usmjeriti u daljnji razvoj sljedećih turističkih proizvoda:

- Zdravstveni turizam – zdravstveni turizam na svjetskoj razini ostvaruje rast koji iznosi 15% do 20%⁴. Hrvatska ima brojne prednosti za razvoj ovog turizma, jer posjeduje brojne prirodne ljepote i povoljnu klimu, konkurentne cijene, blizine velikim tržištima, sigurnost zemlje, dugu tradiciju, te općenito dobru reputaciju zdravstvenih usluga.

³ Vlada Republike Hrvatske (2013): Prijedlog strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, dostupno na: <http://www.mint.hr/UserDocsImages/Strategija-turizam-2020-editfinal.pdf>, (12.3.2015)

⁴ Hrvatska obiluje neograničenim resursima za daljnji rast zdravstvenog turizma, dostupno na: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/hrvatska-obiluje-neogranicenim-resursima-za-daljnji-rast-zdravstvenog-turizma-291936>, (15.3.2015)

Proizvodi na koje se treba fokusirati su wellness turizam, lječilišni turizam i medicinski turizam.

- Cikloturizam – Hrvatska je ima relativno dobru razvijenu infrastrukturu lokalnih i županijskih biciklističkih staza, od kojih su neke dio međunarodnih biciklističkih ruta, međutim cikloturizam u Hrvatskoj još uvijek nije primjereno valoriziran niti komercijaliziran. Za ovu vrstu turizma se u Europi predviđaju velike stope rasta, stoga je nužno daljnje ulaganje u razvoj ponude za domaće i strane bicikliste.
- Gastronomija i enologija – ovaj oblik turizma je najrazvijeniji u Istri, a potom i u Dalmaciji te Slavoniji, ali još uvijek ima prostora za daljnju valorizaciju te pojačavanje gastronomije kao turističke promocije zemlje, bez obzira na to što relativno malen broj međunarodnih turista putuje isključivo zbog gastro-enoloških iskustava.
- Ruralni i planinski turizam – ruralni turizam također bilježi rast u ukupnim međunarodnim putovanjima. U Hrvatskoj je potražnja za ovakvim turizmom nerazvijena, a okruženje je nepoticajno pa se i sama ponuda ruralnog turizma razvija jako sporo uz iznimku Istre, gdje je stanje zadovoljavajuće. Što se planinskog turizma tiče, postojeći planinski centri poput Bjelolasice, Platka i Begova Razdolja nisu do sada napravili veće iskorake prema cjelogodišnjem poslovanju.
- Golf turizam – golf je jedan od najstrijih sportova koji je nekada bio rezerviran samo za društvenu elitu, ali danas je globalno popularan, te broj igrališta i igrača konstantno raste. „Broj igrališta u danas propulzivnim golfskim destinacijama Mediterana povećan je od 2009. do 2011. sa 17 na 20 u Turskoj, u Portugalu sa 78 na 86, u Španjolskoj sa 316 na 352“⁵. Hrvatska ne postoji na karti turističke golf ponude jer nema dovoljno golfskih igrališta i vježbališta, ali ima potencijale za njegovu izgradnju, stoga se treba okrenuti ovom značajnom tržišnom segmentu jer joj on može poslužiti kao značajan prihod i izvan sezone.
- Pustolovni i sportski turizam – ovaj turistički proizvod također bilježi visoki godišnji rast, a uključuje popularne aktivnosti kao što su , ronjenje, kajaking i kanuing, rafting, adrenalinske sportove, lov, ribolov i zimske sportove te sportske pripreme. U Hrvatskoj se ubrzano razvija ponuda različitih pustolovno-sportskih programa, međutim komparativne prednosti za još bolji i veći razvoj ovih proizvoda nisu dovoljno iskorištene.

⁵ Vlada Republike Hrvatske (2013): Prijedlog strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, dostupno na: <http://www.mint.hr/UserDocsImages/Strategija-turizam-2020-editfinal.pdf>, (12.3.2015)

- Ekoturizam – brojna su odmorišna putovanja motivirana ekoturizmom, a posebno tome pogoduje rast ekološke svijesti kupaca i turista. Ova vrsta turizma raste po stopama između 10% i 20%, ali unatoč tome što Hrvatska obiluje prirodnim resursima, ovaj je oblik turizma čak bi se moglo reći i zapostavljen u većini zaštićenih prirodnih lokaliteta.

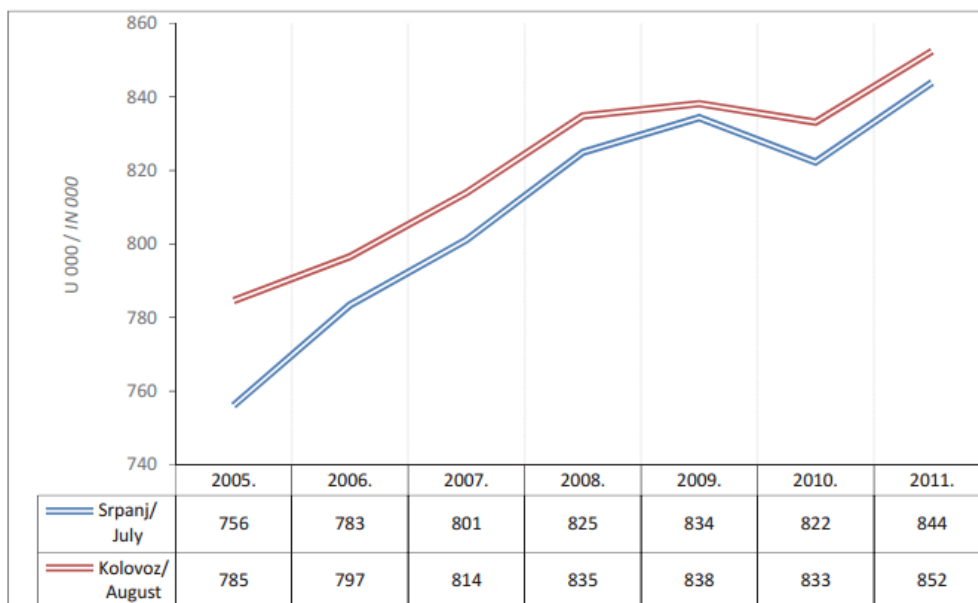
2.2. Turistička ponuda

Turistička ponuda se može definirati kao onaj dio tržišta čija je uloga ponuda proizvoda i usluga, odnosno to je količina proizvoda i usluga koja se nudi po određenim cijenama radi zadovoljenja turističkih potreba. „Pojam turističke ponude nužno je razmatrati u najširem smislu i ona uključuje sve gospodarske i društvene sudionike jedne zemlje, koji na direktan ili indirektan način pridonose širenju i različitosti ukupne ponude i time mogućem povećanju turističke potrošnje, kao ekonomske rezultante privremenog boravka domaćih i inozemnih turista“⁶.

2.2.1. Smještajni kapaciteti u glavnoj sezoni

Podaci o posteljama u komercijalnim smještajnim kapacitetima se statistički prate na mjesečnoj razini. Na grafikonu 1. se vidi kretanje broja stalnih postelja koje se nude u turističkim mjestima u glavnoj sezoni (srpanj, kolovoz).

Grafikon 1. Broj stalnih postelja u glavnoj sezoni od 2005. do 2011. godine

Izvor: Institut za turizam: *Hrvatski turizam u brojkama*, Vol. 6., No.4., 2012.,str.7

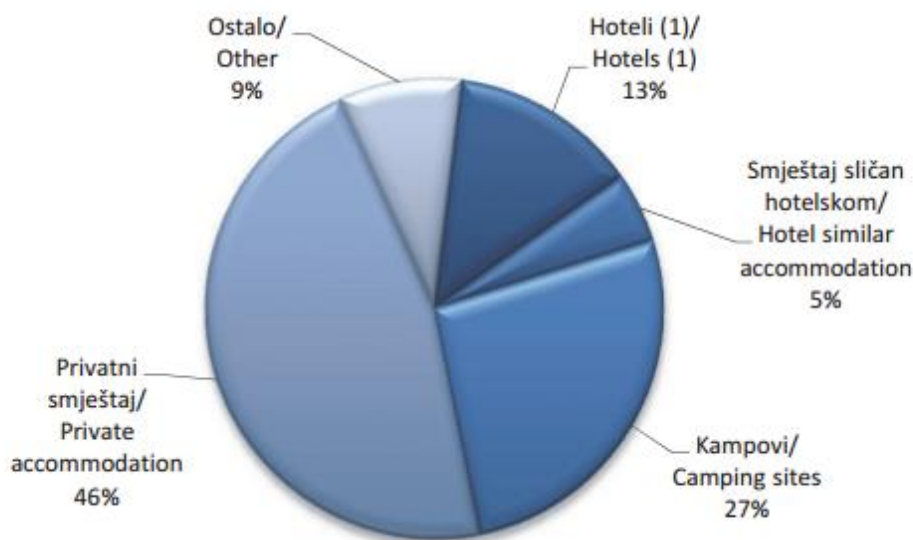
⁶ Obilježja turističkog tržišta, dostupno na: http://web.efzg.hr/Obilježja_turističkog_tržišta_i_organizacijska_struktura.pdf

Broj stalnih postelja prijavljenih u kolovozu smatra se maksimalnim kapacitetom i krivulja pokazuje da je u promatranom razdoblju bio u porastu. U kolovozu 2005. godine broj stalnih postelja iznosio je blizu 785 tisuća, a 2011. 852 tisuća postelja.

Zbog metodoloških promjena, ukupni podaci o broju postelja registrirani u 2012. nisu usporedivi s prethodnim godinama zbog čega i nisu prikazani na grafikonu. Može se samo reći da je ukupni broj stalnih postelja u kolovozu 2012. bio blizu 806 tisuća⁷.

U kolovozu 2013. godine u Hrvatskoj su na raspolaganju bile 926 tisuća stalnih i pomoćnih postelja. U kampovima se nudilo najviše: 418 tisuća ili 45%. Ponuda u kućanstvima je iznosila 239 tisuća postelja ili blizu 26%, a u hotelima 133 tisuće ili 14%⁸.

Grafikon 2. Ukupan broj stalnih postelja prema vrstama smještaja u kolovozu 2014.

Izvor: Institut za turizam: Hrvatski turizam u brojkama, Vol. 8, No.3, 2014.

U kolovozu 2014. godine u Hrvatskoj je bilo na raspolaganju oko 879 tisuća stalnih postelja. Kao što se može vidjeti iz grafikona, veliki postotak smještajnih kapaciteta se odnosio na privatni smještaj i to 46%, nakon kojeg slijede kampovi sa 27% stalnih postelja. U hotelima je bilo registrirano oko 13% postelja. Smještaj sličan hotelskom obuhvaća turistička naselja i apartmane te pansionie koji su kategorizirani kao „guest house“ imao je na raspolaganju 5% postelja.

⁷ Institut za turizam: *Hrvatski turizam u brojkama*, Vol. 6., No.4., 2012.,str.7

⁸ Institut za turizam: *Hrvatski turizam u brojkama*, Vol.8, No. 2, 2014., str. 7

2.2.2. Kapaciteti luka nautičkog turizma

U nastavku rada prikazana je tablica u kojoj se nalaze podaci o kapacitetima luka nautičkog turizma za razdoblje od 2007. do 2013. godine.

Tablica 1. Kapaciteti luka nautičkog turizma za razdoblje od 2007. do 2013. godine

	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Broj luka nautičkog turizma	94	97	98	98	98	98	106
Od toga broj marina	56	58	58	60	61	62	67
Površina akvatorija m ²	3 309 958	3 387 879	3 293 558	3 313 110	3 293 891	3 266 746	3 278 064
Broj vezova	15 834	16 403	16 848	16 913	17 059	17 454	16 940
Od toga za plovila dužine:							
Do 6 m	1 056	1 054	1 184	1 239	1 074	913	727
6 – 8 m	2 144	2 128	2 136	2 097	1 470	1 385	1 446
8 – 10 m	3 566	3 602	3 579	3 542	2 905	2 932	2 900
10 – 15 m	7 414	7 591	7 827	7 842	8 714	9 239	8 919
Više od 15 m	1 654	2 028	2 122	2 193	2 896	2 985	2 948
Duljina razvijene obale za privez, m	117 127	66 038	63 824	64 715	64 345	58 634	63 110
Prostor za smještaj plovila na kopnu, broj mjesta	5 186	5 189	5 209	5 125	5 231	5 359	5 473
Ukupna površina prostora na kopnu, m ²	831 372	760 469	753 369	756 369	772 338	783 168	799 822
Od toga natkriveni prostor, m ²	5 450	5 756	5 246	6 596	8 646	8 026	8 876

Izvor: Izrada prema više izdanja Statističkog ljetopisa, dostupno na: www.dzs.hr, (23.4.2015)

Broj luka nautičkog turizma se povećavao do 2009. godine, nakon koje iznosi 98 i stagnira do kraja 2012. godine. Nakon toga, u 2013. godini iznosi 106. Od toga više od 50% se odnosi na

broj marina, koji se također povećavao iz godine u godinu, te je u 2013. godini iznosio 67. U 2007. godini u Hrvatskoj je bilo 15 834 vezova, nakon čega je taj broj u porastu te u 2012. godini iznosi 17 454. Duljina razvijene obale za privez bilježi smanjenje, u 2007. godini je iznosila 117 127 m, nakon čega se do 2012. godine smanjila na 58 634 m. Također se iz tablice može vidjeti povećanje prostora za smještaj plovila na kopnu, broj mjesta je rastao u cjelokupnom promatranom razdoblju te u 2013. godini iznosi 5.473 mjesta. Što se tiče raspoložive površine prostora na kopnu, ona je najveća bila u 2007. godini, nakon čega se smanjuje, te se unutar nje povećava metraža natkrivenog prostora.

2.3. Turistička potražnja

Turistička potražnja se za potrebe turističke statistike najčešće definira kao ukupan broj osoba koji sudjeluje u turističkim kretanjima, ili se želi uključiti u turistička kretanja, da bi koristile različite turističke usluge u mjestima izvan svoje uobičajene sredine u kojoj žive i/ili rade⁹. Također se može istaknuti da potražnju ne čine samo osobe koje se stvarno uključuju u turistička kretanja, već i one osobe koje bi to željele, ali se iz određenih razloga ne mogu uključiti. Turistička potražnja determinira odnose na turističkom tržištu.

Tablica 2. Dolasci i noćenja turista u razdoblju od 2002. do 2011. godine

	Smještajni kapaciteti, stanje 31.8.				Dolasci, tis.			Noćenja, tis.		
	Sobe, ukupno	Postelje			Ukupno	Domaćih turista	Stranih turista	Ukupno	Domaćih turista	Stranih turista
		Ukupno	U kolektiv. smj. objektima	U privatnim smještajnim objektima						
2002.	282 900	804 436	470 138	334 298	8 320	1 376	6 944	44 692	4 981	39 711
2003.	291 904	840 706	483 069	357 637	8 878	1 469	7 409	46 635	5 312	41 323
2004.	299 669	871 178	496 532	374 646	9 412	1 500	7 912	47 797	5 281	42 516
2005.	312 751	909 210	499 142	410 068	9 995	1 528	8 467	51 421	5 434	45 987
2006.	304 022	925 882	510 734	415 148	10 385	1 726	8 659	53 007	5 985	47 022
2007.	326 792	944 076	512 289	431 787	11 162	1 856	9 306	56 005	6 431	49 574
2008.	332 060	968 610	514 979	453 631	11 261	1 846	9 415	57 103	6 478	50 625
2009.	333 237	969 726	523 372	446 354	10 935	1 600	9 335	56 300	5 799	50 501
2010.	315 864	909 951	470 024	439 927	10 604	1 493	9 111	56 416	5 424	50 992
2011.	321 417	934 564	469 321	465 243	11 456	1 529	9 927	60 354	5 603	54 751
2012.	305 159	880 170	471 588	408 582	11 835	1 466	10 369	62 743	5 221	57 522
2013.	310 016	925 773	502 259	423 514	12 434	1 485	10 948	64 818	5 138	59 680

Izvor: Izrada prema više izdanja Statističkog ljetopisa, dostupno na: www.dzs.hr, (21.4.2015)

⁹ Obilježja turističkog tržišta, dostupno na: http://web.efzg.hr/Obilježja_turistickog_trzista_i_organizacijska_struktura.pdf

Iz tablice 2. može se vidjeti kako se broj soba, što se tiče smještajnih kapaciteta kretao u rasponu od 282 900 soba u 2002. godini do 321 417 soba u 2011. godini, što predstavlja rast unutar promatranog razdoblja. Nakon toga, broj soba se smanjio na 310 016 u 2013. godini. Dolasci turista, što stranih - što domaćih su se također povećavali iz godine u godinu. U 2013. godini zabilježeno je ukupno 12 434 000 noćenja domaćih i stranih turista. Iste godine također je zabilježeno i ukupno 64 818 000 noćenja, koja također bilježe porast u promatranom razdoblju.

2.3.1. Potražnja prema emitivnim zemljama

Emitivne turističke zemlje su one u kojima je zapažen veći intenzitet i sklonost stanovništva prema putovanjima. Tablica u nastavku rada prikazuje strukturu potražnje prema emitivnim zemljama.

Tablica 3. Struktura potražnje prema emitivnim zemljama u 2013. godini.

	Noćenja u tis.	Udio u ukupnim noćenjima (u %)	Stopa promjene (2013/2012)	Prosječna duljina boravka
Njemačka	13 947	22,2	11,7	7,5
Slovenija	6 239	9,9	-2,3	5,9
Austrija	5 104	8,1	5,5	5,4
Italija	4 535	7,2	-9,2	4,3
Češka	4 519	7,2	3,0	7,0
Poljska	3 408	5,4	8,7	6,3
Nizozemska	2 566	4,1	15,4	7,7
Slovačka	2 294	3,7	0,5	6,8
Mađarska	1 630	2,6	-6,7	5,3
Rusija	1 578	2,5	5,3	8,0
Prvih 10	45 819	73,0	4,2	6,3
Ostali strani	11 703	18,7	8,7	3,8
Ukupno strani	57 522	91,7	5,1	5,5
Domaći	5 221	8,3	-6,8	3,6
UKUPNO	62 743	100,0	4,0	5,3

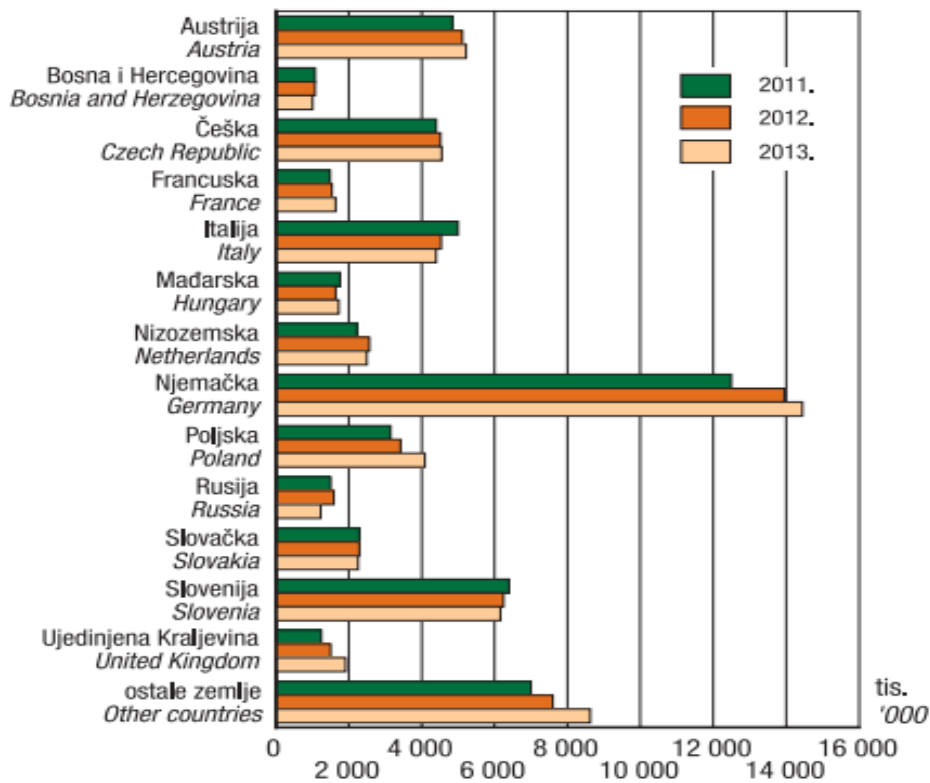
Izvor: Institut za turizam: *Hrvatski turizam u brojkama*, Vol. 6., No.4., 2013., str. 4.

U 2013. godini zabilježeno je oko 62,7 milijuna noćenja u komercijalnim smještajnim kapacitetima. Noćenja inozemnih gostiju su ostvarila rast od 5%, dok je u noćenjima domaćih registriran pad od 7%. Gosti iz Njemačke ostvarili su skoro 14 milijuna noćenja, što također

predstavlja rast od 11% u odnosu na prethodno razdoblje. Ujedno su noćenja turista iz Njemačke jedna od onih s najvišim udjelom u ukupnim noćenjima. Smanjenje bilježe noćenja domaćih turista i to za 7%, a njihov udio u ukupnim noćenjima 2013. iznosi 8%. Domaći gosti su na putovanju boravili prosječno 3,6 dana što spada u kraće boravke 2013. godine. Negativne stope promjene su imale Slovenija, Italija i Mađarska.

Na grafikonu 3. se može vidjeti kretanje broja noćenja turista prije 2014. godine, koji također pokazuje trend rasta noćenja u gotovo svim zemljama.

Grafikon 3. Noćenja stranih turista prema zemlji prebivališta od 2011. do 2013. godine

Izvor: Statistički ljetopis, 2014., dostupno na: www.dzs.hr, (23.4.2015)

U razdoblju od 2011. do 2013. godine, u Hrvatskoj je najviše noćilo njemačkih turista, nakon kojih slijede turisti iz Slovenije, Austrije, Italije i Češke. Najmanje noćenja su ostvarili turisti iz Ujedinjenog Kraljevstva, Bosne i Hercegovine, Francuske i Rusije, iako se broj noćenja i u njihovom slučaju povećao u odnosu na 2011. i 2012. godinu.

2.3.2. Potražnja prema vrstama smještaja

U 2013. godini je ostvareno 62,7 milijuna noćenja, a od tog broja skoro 22 milijuna je zabilježeno u privatnom smještaju (35%), zatim slijede hoteli sa 16 milijuna noćenja (26%) te blizu 16 milijuna noćenja u kampovima (25%). Prema tome, u te tri vrste smještaja u 2013. godini je ostvareno 86% ukupnog broja turističkih noćenja, a u svim ostalim vrstama 14% (tablica 4).

Tablica 4. Noćenja turista prema glavnim vrstama smještajnih kapaciteta u 2013. godini

	Hoteli	Turistička naselja	Apartmani	Kampovi	Privatni smještaj	Ostalo	Ukupno
Struktura (u%)							
I. – IV.	68,3	2,0	3,8	8,4	6,6	10,9	100,0
V. – VI.	35,9	6,0	5,1	28,0	19,7	5,3	100,0
VII.- VIII-	16,2	4,0	4,6	27,5	43,8	3,9	100,0
IX.	32,9	6,0	5,8	23,2	27,1	4,8	100,0
X.-XII.	70,9	1,4	2,5	4,6	11,7	8,8	100,0
Ukupno	26,1	4,4	4,7	25,3	34,7	4,8	100,0
Stopa promjene (2013/2012)							
I. – IV.	4,5	-27,7	34,2	-2,4	-2,5	6,1	3,5
V. – VI.	3,9	1,4	14,2	11,7	-4,3	-2,0	4,2
VII. – VIII.	0,1	-0,7	9,8	5,7	3,0	-7,8	2,9
IX.	5,3	10,2	29,7	8,6	12,1	-2,7	8,9
X. – XII.	4,8	16,4	19,5	12,5	22,4	-9,2	6,0
Ukupno	2,8	0,9	14,2	7,0	3,2	-5,0	4,0

Izvor: Institut za turizam: *Hrvatski turizam u brojkama*, Vol. 6., No.4., 2013.,str.5.

S ozrizzom da su podaci raščlanjeni po mjesecima, može se vidjeti da je u glavnoj sezoni najveći broj noćenja ostvaren u kampovima i privatnom smještaju, dok su hoteli traženiji u predsezoni i posezoni.

2.3.3. Potražnja prema turističkim područjima

Prema statističkim podacima, može se zaključiti da je Istra turistima najatraktivnija hrvatska regija u kojoj provode svoj odmor. Tablica u nastavku rada prikazuje noćenja turista prema turističkim područjima.

Tablica 5. Noćenja turista prema turističkim područjima u 2012.

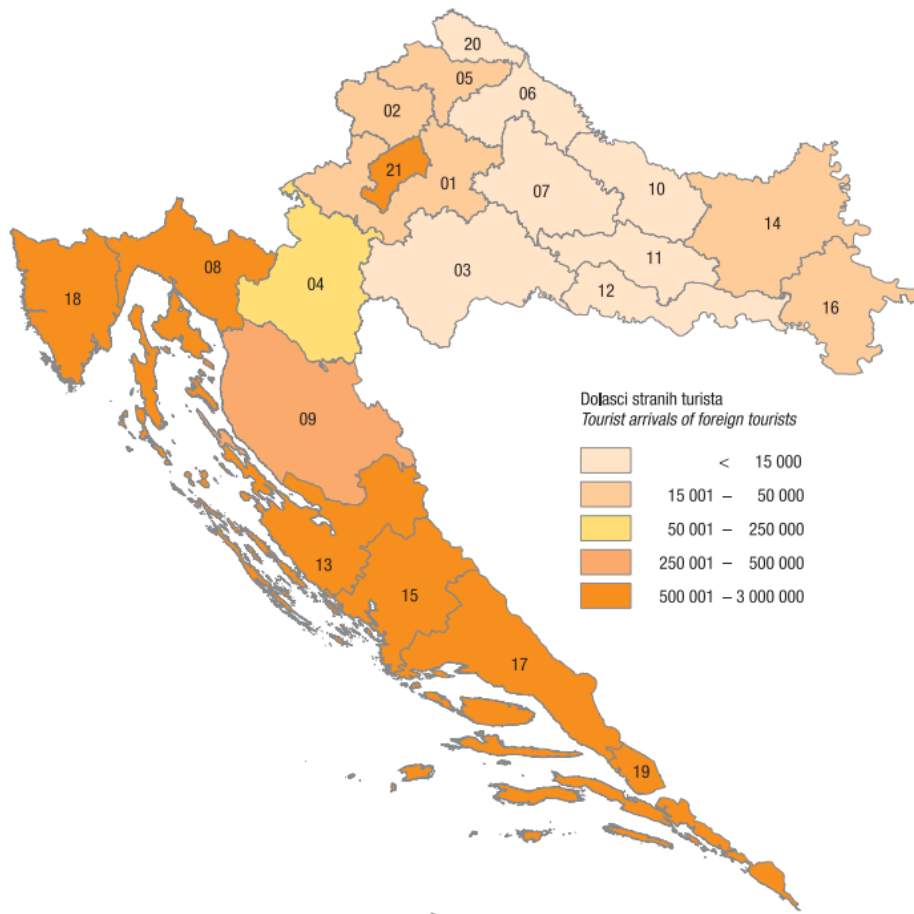
	Noćenja (u 000)	Udio regija u ukupnom prometu 2012. (u %)	Stopa promjene 2012./2011. (u %)
	I.-XII.	I.-XII.	I.-XII.
Istra	19.877	31,7	4,1
Kvarner i gorje	13.798	22,0	2,7
Zadarsko područje	6.783	10,8	4,7
Šibensko područje	4.140	6,6	4,1
Splitsko – makarsko područje	10.518	16,8	2,6
Dubrovačko područje	5.188	8,3	8,6
Grad Zagreb	1.246	2,0	5,3
Kontinentalna Hrvatska	1.193	1,9	3,3
Hrvatska – ukupno	62.743	100,0	4,0

Izvor: Institut za turizam: *Hrvatski turizam u brojkama*, Vol. 6., No.4., 2012.,str.6

U 2012. godini u Istri je registrirano gotovo 20 milijuna noćenja, odnosno 32% ukupno ostvarenih noćenja u Hrvatskoj. Regija Kvarner i gorje s 13,8 milijuna ostvarenih noćenja ima udio od 22%, a Splitsko-Makarska s 10,5 milijuna noćenja 17%.

Prema ukupnim noćenjima Zadarsko područje sa udjelom od 11% ima veći udio u ukupnim noćenjima od Dubrovačko-neretvanske regije čiji je udio 8%. Usporedba s podacima iz 2011. godine pokazuje pozitivne stope promjena u Dubrovačko-neretvanskoj regiji tijekom svih turističkih sezona. Ova regija je u 2012. godini imala vrlo visoku stopu rasta od 8,6%.

Slika 1. Dolasci stranih turista po županijama za 2013. godinu

Izvor: Statistički ljetopis, 2014., dostupno na: www.dzs.hr, (22.4.2015)

Ako bi se promatrali podaci o dolascima turista u svim hrvatskim županijama, može se vidjeti kako najveći broj dolazaka turista bilježi Istarska županija, Primorsko-goranska te sve županije u Dalmaciji.

U kontinentalnom dijelu zemlje najveći broj dolazaka se odnosi na grad Zagreb, odnosno Zagrebačku županiju. Najmanji broj dolazaka općenito se odnosi na kontinentalnu Hrvatsku i to na županije u području Slavonije.

3. Analiza platne bilance u Hrvatskoj

Ovo poglavlje će se fokusirati na bilancu plaćanja u Hrvatskoj. Međutim, da bi se pristupilo analizi, potrebno je prvo definirati bilancu plaćanja te prikazati koje sve transakcije obuhvaća te iz kojih se dijelova sastoji njezina struktura.

3.1. Općenito o bilanci plaćanja

Bilanca plaćanja neke zemlje statistički je obuhvat ekonomskih transakcija između te zemlje i ostatka svijeta u nekom razdoblju, te najvećim dijelom obuhvaća transakcije između rezidenata i nerezidenata¹⁰. Također se može definirati kao sistematizirani i agregirani popis svih ekonomskih transakcija između rezidenata jedne zemlje i ostatka svijeta u tijeku jedne godine.

Transakcije koje se svrstavaju u bilancu plaćanja dijele se na tri osnovne skupine¹¹:

1. vanjskotrgovinske transakcije robom i uslugama,
2. transferne transakcije i
3. kapitalne transakcije.

Prema navedenoj podjeli, određena je i sama struktura bilance plaćanja, koja se sastoji iz četiri dijela¹²:

1. bilance tekućih transakcija,
2. bilance kapitalnih i financijskih transakcija,
3. računa rezervi i
4. statističke greške.

U bilancu tekućih transakcija se ubrajaju transakcije između rezidenata i nerezidenata a koje su vezane za proizvodnju i dohodak, što uključuje transakcije robom, uslugama, dohodak od investicija i tekuće transfere. U ovu skupinu se svrstavaju i usluge od turizma, o čemu će više riječi biti u narednom poglavlju.

¹⁰ Vukšić, G.(2009): *Bilanca plaćanja: implikacije neto grešaka i propusta za ekonomsku politiku*, Povremeno glasilo Instituta za javne financije, br. 41, str. 1

¹¹ Marić, Ž. (2011): *Analiza bilance plaćanja, stanje i trendovi*, Tranzicija, Vol.12, No. 25-26, str. 17

¹² Ibid, str. 17

Bilanca kapitalnih i financijskih transakcija se odnosi na transfer kupovne snage i promjene u dužničko-vjerovničkim odnosima između rezidenata i nerezidenata. Osnovni oblici transakcija na računu kapitalnih i financijskih transakcija su: kapitalni transferi, izravne strane investicije, portfelj investicije i zajmovni kapital. U svrhu analize bilance plaćanja, vrlo bitna je i podjela na kretanje kratkoročnog (do godinu dana) i dugoročnog (preko godinu dana) kapitala. Saldo svih tekućih i autonomnih kapitalnih transakcija treba biti jednak promjeni salda računa međunarodnih monetarnih rezervi suprotnog predznaka. Ako to nije slučaj, onda se razlika između njih knjiži kao posebna stavka bilance plaćanja – statističke greške i propusti.

U teoriji bi saldo transakcija tekućeg računa bilance plaćanja trebao biti jednak saldu transakcija s kapitalnoga i financijskog računa (uz suprotni predznak), pa bi njihov zbroj, tj. saldo cijele bilance plaćanja trebao biti jednak nuli. Postoje, međutim, operativni problemi i nesavršenosti u prikupljanju podataka iz bilance plaćanja koje dovode do katkad značajnih odstupanja od toga teoretskog pravila.

Smisao bilance plaćanja nije samo u bilježenju stvarnih plaćanja i naplata nego svih transakcija koje nastaju u promatranom razdoblju, bez obzira dali su stvarno i plaćene odnosno naplaćene.

Kriterij za uvrštavanje neke transakcije u bilancu plaćanja nije niti korišteno sredstvo plaćanja. Zato izdatci domaćih turista ne uzlaze u bilancu plaćanja dok se izdaci stranih turista bilježe neovisno da li se podmiruju u kunama ili devizama i obratno. „Općenito, da bi neka transakcija bila prikazana u domaćoj bilanci plaćanja, ona se mora odraziti i na bilancu zemlje nerezidenta“.¹³

Opće je pravilo da se sve transakcije bilježe po načelima dvojnog knjigovodstva, dakle svaka se transakcija knjiži dvaput, jednom na dugovnoj a jednom na potražnoj strani. Tako se izvoz roba i usluga, uzimanje zajmova u inozemstvu, i smanjenje strane aktive u izvještajnoj zemlji knjižni na potražnu, dok se uvoz roba i usluga, smanjenje zaduženja i povećanje strane aktive prikazuje na dugovnoj strani bilance.

U Hrvatskoj je uobičajeno saldo tekućeg računa negativan, a saldo kapitalnoga i financijskog računa pozitivan, pri čemu je apsolutna vrijednost deficita tekućeg računa redovito manja od suficita kapitalnoga i financijskog računa.

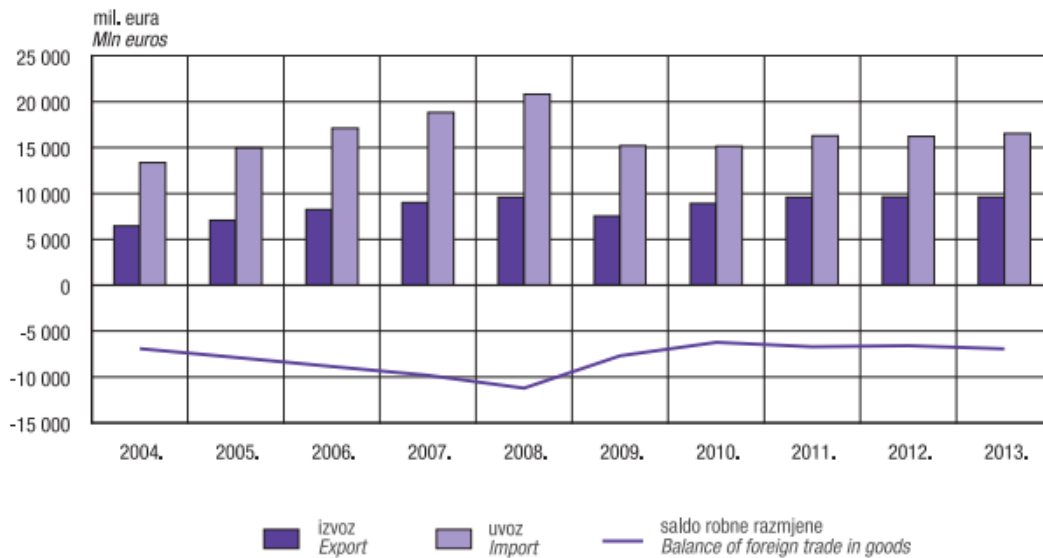
¹³ Matic, B. (1998): *Turizam i deficit hrvatske bilance plaćanja*, Acta turistica, Vol. 10, No. 1, str. 52

3.1.1 Vanjskotrgovinska razmjena Hrvatske

„Republika Hrvatska, kao zemlja s malim nacionalnim tržištem, ima izraženu potrebu za jačim integriranjem u svjetsko gospodarstvo sa ciljem ostvarivanja pobrojanih ekonomskih učinaka, ali je za njegovo ostvarivanje potrebna visoka kvaliteta i prihvatljiva cijena finalnih proizvoda i usluga¹⁴“.

Za mala je gospodarstva osobito značajan njihov stupanj otvorenosti. Naime, što je nacionalna ekonomija otvorenija, to je više inozemne konkurencije na njezinom domaćem tržištu, pa je priljev inovacija veći, a ujedno su i domaći gospodarski subjekti primorani uvoditi nove tehnologije i suvremena dostignuća, pa to podiže razinu konkurentnosti cjelokupne nacionalne privrede. Većom izvoznom propulzivnošću povećava se malo nacionalno tržište i ostvaruju se učinci ekonomije obujma.

Grafikon 4. Vanjskotrgovinska razmjena Hrvatske od 2004. do 2013.

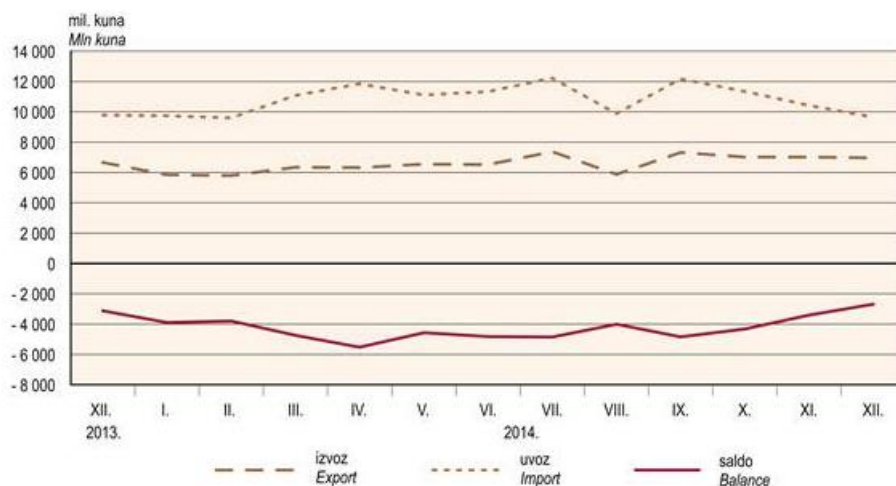
Izvor: Statistički ljetopis Državnog zavoda za statistiku, 2014., dostupno na: www.dzs.hr, str. 393, (21.4.2015)

Iz grafikona se može vidjeti prvenstveno da je uvoz gotovo duplo veći od izvoza u cijelom promatranom razdoblju. Izvoz prati kretanje uvoza pa je tako najveći uvoz bio 2008. godine kada je iznosio preko 20.000.000.000 eura, dok je izvoz iznosio oko 10.000.000.000 eura. U

¹⁴ Škuflić, L., Ladavac, J. (2001): Analiza vanjskotrgovinske razmjene Hrvatske po županijama, Ekonomski pregled, Vol. 52, No. 7-8, str.928

2009. godini se smanjio i uvoz i izvoz, ali nakon 2010. godine ponovo se može primjetiti rastući trend. Rezultat svega toga je negativan saldo robne razmjene koji je najveći bio u 2008. godini, a najmanji u 2010.

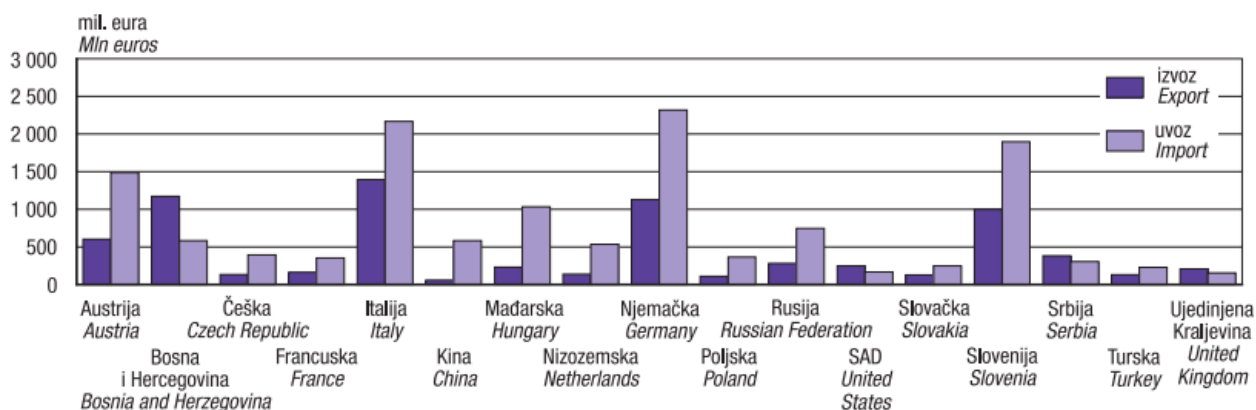
Grafikon 5. Robna razmjena Hrvatske s inozemstvom od prosinca 2013. do prosinca 2014.

Izvor: Priopćenje Državnog zavoda za statistiku: Robna razmjena Republike Hrvatske s inozemstvom u 2014. godini, dostupno na: www.dzs.hr, (23.4.2015)

Ukupan izvoz Republike Hrvatske u razdoblju od siječnja do prosinca 2014., prema privremenim podacima, iznosio je 78,9 milijardi kuna. Istodobno je uvoz iznosio 130,4 milijarde kuna. Vanjskotrgovinski deficit iznosio je 51,5 milijardi kuna.

Grafikon 6. Najvažnije zemlje partneri u izvozu i uvozu RH, za 2013. godinu

Izvor: Statistički ljetopis Državnog zavoda za statistiku, 2014, dostupno na: www.dzs.hr, str.401, (23.4.2015)

Iz grafikona se može vidjeti kako Hrvatska najviše uvozi i izvozi iz Austrije, Italije, Njemačke i Slovenije. Najveći uvoz ostvarujemo od Njemačke, dok najviše izvozimo u Italiju. Od svih zemalja, jedino u BiH te u Srbiju ostvarujemo veći izvoz od uvoza.

3.1.2 Analiza platne bilance Republike Hrvatske

Platna bilanca Republike Hrvatske sistematičan je prikaz vrijednosti ekonomskih transakcija hrvatskih rezidenata s inozemstvom u određenom razdoblju.

U Hrvatskoj su tri glavne vrste izvora podataka iz kojih se sastavljaju bilance plaćanja¹⁵:

1. procjene i statistička istraživanja koje provodi Hrvatska narodna banka,
2. specijalizirana izvješća Hrvatske narodne banke (o ostvarenom platnom prometu s inozemstvom, monetarnoj statistici, statistici vrijednosnih papira i međunarodnim pričuvama) te;
3. izvješća državnih institucija (Državnog zavoda za statistiku, Ministarstva financija, Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje).

Bilanca plaćanja Hrvatske se prikazuje u tri valute, a to su euro, američki dolar i kuna. Svi statistički prikazi bilance plaćanja Hrvatske u ovom radu će biti prikazani u eurima.

S obzirom na to da se bilanca prikazuje u tri valute, postavlja se pitanje na koji način i po kojem tečaju se vrši preračunavanje iz originalne valute u izvještajnu valutu. Ono se vrši primjenom tečajeva s tečajnice Hrvatske narodne banke na jedan od sljedećih načina¹⁶:

- primjenom srednjih tečajeva na dan transakcije;
- primjenom prosječnih mjesečnih ili tromjesečnih srednjih tečajeva kad nije poznat datum transakcije;
- primjenom tečaja na kraju razdoblja za izračun promjene vrijednosti transakcija između dva razdoblja; iz stanja iskazanih na kraju razdoblja u originalnoj valuti izračunava se vrijednost promjene u originalnoj valuti, koja se primjenom prosječnoga srednjeg tečaja u promatranom razdoblju preračunava u vrijednost promjene u izvještajnoj valuti.

¹⁵Bilten HNB-a, broj 212, dostupno na: <http://www.hnb.hr/publikac/bilten/arhiv/bilten-212/hbilt212.pdf>, (23.4.2015)

¹⁶Ibid

Tablica 6. Platna bilanca Republike Hrvatske za razdoblje od 2009. do III. tromjesečja 2014., u milijunima eura

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.		
						1.tr.	2.tr.	3.tr. ^e
A. TEKUĆE TRANSAKCIJE (1+6)	-2.304,0	-502,6	-360,3	-61,0	341,2	-1.518,4	-380,9	2.781,9
1. Roba, usluge i primarni dohodak (2+5)	-3.308,3	-1.565,0	-1.509,6	-1.222,1	-729,4	-1.695,3	-549,3	2.550,0
1.1. Prihodi	16.376,8	17.898,0	19.053,6	19.278,0	19.610,2	3.290,2	5.151,5	8.278,0
1.2. Rashodi	19.685,1	19.463,0	20.563,2	20.500,1	20.339,6	4.985,5	5.700,7	5.728,0
2. Roba i usluge (3+4)	-1.658,3	-161,5	-192,5	218,8	203,7	-1.346,0	-108,3	3.000,3
2.1. Prihodi	15.577,6	16.985,8	18.100,6	18.309,0	18.747,4	3.052,3	4.872,2	8.012,8
2.2. Rashodi	17.235,8	17.147,3	18.293,1	18.090,2	18.543,6	4.398,3	4.980,5	5.012,5
3. Roba	-7.455,6	-5.922,2	-6.381,9	-6.297,5	-6.588,5	-1.545,0	-1.858,3	-1.638,0
3.1. Prihodi	6.593,8	8.058,1	8.742,4	8.672,8	8.923,1	2.207,3	2.389,9	2.577,3
3.2. Rashodi	14.049,4	13.980,3	15.124,4	14.970,3	15.511,7	3.752,3	4.248,2	4.215,4
4. Usluge	5.797,3	5.760,7	6.189,4	6.516,3	6.792,2	199,0	1.750,0	4.638,3
4.1. Prihodi	8.983,8	8.927,7	9.358,2	9.636,2	9.824,2	845,0	2.482,3	5.435,5
4.2. Rashodi	3.186,5	3.167,0	3.168,7	3.119,9	3.032,0	645,9	732,3	797,2
5. Primarni dohodak	-1.650,1	-1.403,4	-1.317,1	-1.440,9	-933,1	-349,4	-441,0	-450,3
5.1. Prihodi	799,2	912,2	953,0	969,0	862,9	237,9	279,2	265,2
5.2. Rashodi	2.449,3	2.315,7	2.270,0	2.409,9	1.796,0	587,2	720,2	715,5
6. Sekundarni dohodak	1.004,4	1.062,4	1.149,2	1.161,1	1.070,5	177,0	168,3	231,9
6.1. Prihodi	1.560,4	1.629,7	1.670,3	1.719,6	1.817,5	488,1	415,2	429,5
6.2. Rashodi	556,0	567,3	521,1	558,5	746,9	311,2	246,9	197,6
B. KAPITALNE TRANSAKCIJE	61,4	59,6	37,6	47,8	51,0	2,5	18,0	8,5
C. FINANCIJSKE TRANSAKCIJE	-3.424,4	-1.346,0	-1.433,4	-390,2	-437,3	-1.176,7	-328,6	1.749,6
1. Izravna ulaganja	-1.333,1	-943,3	-1.204,7	-1.196,8	-858,4	-216,6	-327,6	-212,9
1.1. Sredstva	970,3	125,3	-168,8	-63,0	-117,7	8,1	1.777,0	95,3
1.2. Obveze	2.303,5	1.068,6	1.035,9	1.133,8	740,6	224,6	2.104,6	308,2
2. Portfeljna ulaganja	-455,3	-401,6	-582,3	-1.743,8	-1.890,6	-5,5	71,3	496,5
2.1. Sredstva	521,5	408,0	-491,9	311,5	-92,7	-10,1	45,6	210,5
2.2. Obveze	976,8	809,7	90,4	2.055,3	1.797,9	-4,5	-25,7	-285,9
3. Financijski derivati	0,0	252,7	75,2	-54,7	8,7	-4,5	-2,2	-8,4
4. Ostala ulaganja	-2.864,1	-337,6	-122,2	2.559,4	458,5	-148,8	-278,9	1.882,1
4.1. Sredstva	-625,1	-689,2	-244,6	-605,6	-160,1	553,7	-485,0	1.635,9
4.2. Obveze	2.239,0	-351,6	-122,4	-3.165,0	-618,7	702,5	-206,1	-246,2
5. Međunarodne pričuve HNB-a	1.228,2	83,8	400,6	45,8	1.844,4	-801,3	208,7	-407,7
D. NETO POGREŠKE I PROPUSTI	-1.181,8	-903,0	-1.110,7	-377,0	-829,5	339,2	34,3	-1.040,8

Izvor: Bilten HNB-a, broj 212, dostupno na: <http://www.hnb.hr/publikac/bilten/arhiv/bilten-212/hbilt212.pdf>, (23.4.2015)

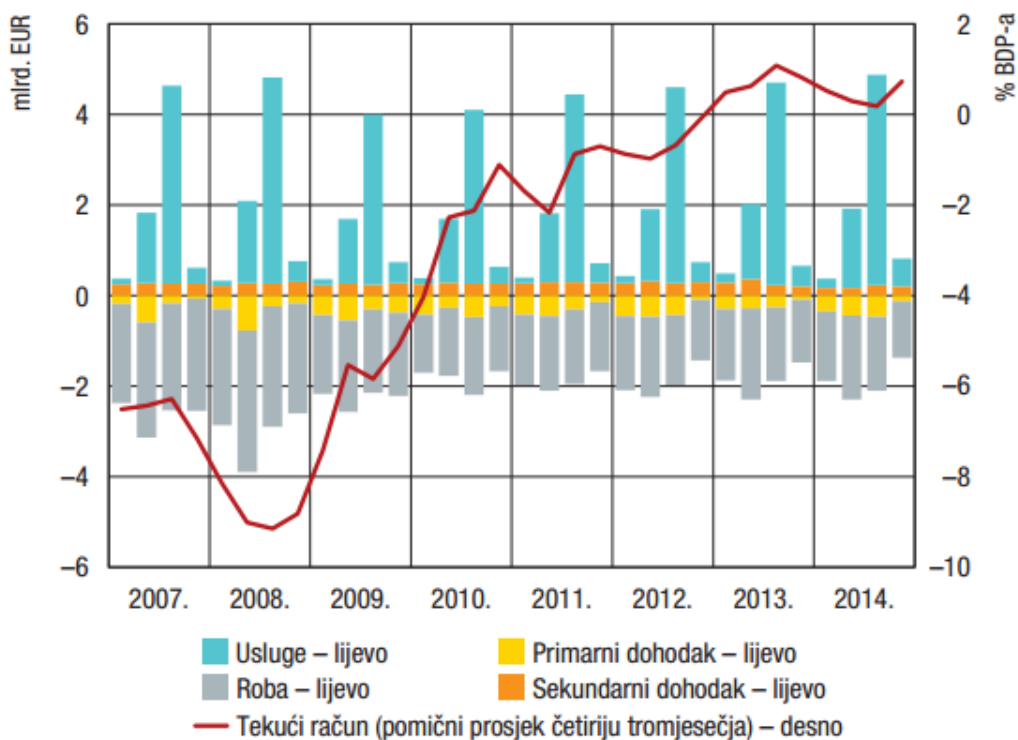
Kao što se može vidjeti iz tablice, a kao što je i navedeno ranije u radu, bilanca plaćanja se sastoji od tekućih, kapitalnih, financijskih transakcija te neto pogreški i propusta. Na bilanci tekućih transakcija bilježi se deficit od 2009. godine koji je tada iznosio 2.304 milijuna eura no može se primjetiti kako se taj deficit smanjuje te je u 2013. godini prerastao u suficit od 341 milijun eura. Za 2014. godinu, u kojoj su podaci dostupni za prva tri kvartala, može se zapravo vidjeti da je bilanca jedino u 3. kvartalu u suficitu, što se može zahvaliti povećanom priljevu sredstava usluga od turizma. Dakle na taj način turizam utječe na bilancu plaćanja, a

to se može vidjeti i u detaljnijoj strukturi bilance tekućih transakcija; jedino je bilanca usluga u svim razdobljima suficitarna te bilježi rast u svakoj godini.

Bilanca kapitalnih transakcija je najveći suficit imala u 2009. godini, kada je iznosio 61,4 milijuna eura. Do 2011. godine se smanjio na 37,6 milijuna, da bi do 2013. godine porastao na 51 milijun. Bilanca financijskih transakcija je deficitarna u svakoj godini, osim u 3. kvartalu 2014. godine.

S obzirom na to da je za ovaj rad najzanimljivije promatrati bilancu tekućih transakcija (jer su u njoj sadržane usluge od turizma), u nastavku rada detaljnije će se pogledati putem grafikona njezin saldo od 2007. godine do 2014.

Grafikon 7. Saldo na tekućem računu i njegova struktura

Izvor: Bilten HNB-a, broj 212, dostupno na: <http://www.hnb.hr/publikac/bilten/arhiv/bilten-212/hbilt212.pdf>, (23.4.2015)

Kao što se može vidjeti iz grafikona, manjak na tekućem računu platne bilance se u 2014. smanjio u odnosu na isto razdoblje prethodne godine, zahvaljujući pozitivnim kretanjima u međunarodnoj razmjeni robe i usluga. Račun sekundarnog dohotka se zadržavao uglavnom na istoj razini tijekom cijelog promatranog razdoblja, ali se za razliku od njega, manjak na računu primarnog dohotka pogoršao jer je veća bila dobit poduzeća i banaka u stranom vlasništvu.

4. Bilanca usluga i turizam

„Kompleksnost pojma turizma i složenost samog turističkog proizvoda stvara velike teškoće u mjerenju njegovih učinaka. To je zasigurno i jedan od razloga što u standardnom prikazu bilance plaćanja nema posebne stavke pod nazivom „turizam“ pa se komponente koje čine turistički proizvod i koje ulaze u bilancu plaćanja bilježe odvojeno“¹⁷.

U standardnom se prikazu bilance plaćanja sve usluge koje rezidenti pružaju nerazidentima svrstavaju zajedno u istu kategoriju. One se dijele na usluge prijevoza, usluge putovanja te ostale usluge.

Usluge prijevoza odnose se na usluge pružene putnicima u međunarodnom prijevozu i većina usluga koje su povezane i koje omogućuju odvijanje međunarodne robne razmjene. Prema novoj metodologiji sastavljanja bilance plaćanja, ove usluge se dijele na pomorski, zračni, kopneni prijevoz, prijevoz cjevovodima, unutarnjim vodama i svemirom te na ostali prijevoz.

Osim što se u stavci prijevoza putnika prikazuju naplaćene usluge prijevoza, u njoj se također prikazuju i sve ostale usluge koje rezidenti pružaju putnicima nerezidentima kao što su primjerice usluge najma različite opreme i prijevoznih sredstava, s posadom ili bez nje, prijevoz automobila, dodatne prtljage koja nije pokrivena cijenom vozne karte i sl. Kod prijevoza roba osnovne stavke jesu vozarine plaćene/naplaćene za prijevoz tereta.

Što se tiče putovanja kao još jedne stavke u kojoj se može vidjeti utjecaj turizma, ona se dijele prema svojoj svrsi, na osobna i poslovna. Ovdje se u prikaz transakcija svrstavaju sve vrste transakcije robama između rezidenata i nerezidenata, te one usluge koje rezidenti pružaju nerezidentima, uključivo i usluge povezane s liječenjem i obrazovanjem, za vrijeme njihovog boravka u promatranj zemlji. „Pri tome se putnicima smatraju nerezidenti koji u zemlji borave jedan dan do najdulje jedne godine“¹⁸. Dakle putnici su svi oni koji dolaze i posjećuju neku zemlju radi odmora, zabave i rekreacije, vjerskih i sportskih razloga, sudjelovanja na konferencijama i sl.

Također se putnicima smatraju i sve osobe koje se nalaze na liječenju u promatranj zemlji, i to bez obzira na duljinu njihovog boravka. Stalni sezonski radnici koji borave u zemlji kraće od godinu dana također ulaze u kategoriju putnika. „Stoga se njihovi izdaci z arobe i usluge za

¹⁷Matić, B. (1998): Turizam i deficit hrvatske bilance plaćanja, Acta turistica, Vol. 10, No. 1, str 54

¹⁸ Ibid., str 56

vrijeme njihovog boravka u promatranoj zemlji knjiže kao devizni priljev računa putovanja¹⁹.

Nastavno na prethodno izlaganje o komponentama turističkih usluga u standardnom prikazu bilance plaćanja, može se zaključiti sljedeće²⁰: Turističke usluge se razvrstavaju na tri računa, a to su račun putovanja, račun prijevoz putnika te račun ostalih usluga. U računu putovanja se prikazuju sve robe i usluge koje se troše u zemlji, uključujući smještaj, prehranu, zabavu, suvenire i slično, dakle sve što se prenosi u inozemstvo. Upravo ovaj račun obuhvaća najveći dio roba i usluga koje turisti nude za vrijeme svog boravka. Ne mogu se svi izdaci pouzdano utvrditi stoga se njihova visina nerijetko mora procjenjivati, dok je troškove smještaja i prehrane moguće pouzdano utvrditi. Postoji i jedan dio usluga, npr. besplatan smještaj i prehrana, koje se evidentiraju kao izvoz odnosno uvoz usluga, iako se uopće ne naplaćuju.

4.1. Turistička potrošnja u Hrvatskoj

Ukupnu turističku potrošnju ostvaruju posjetitelji iz inozemstva i domaći posjetitelji. Inozemnaturističkapotrošnja rezultat je potrošnje jednodnevnih posjetitelja i turista iz inozemstva koji mogu boraviti u plaćenim i/ili neplaćenim oblicima smještaja (slika 2).

Slika 2. Sastavnice turističke potrošnje u Hrvatskoj

Izvor: Institut za turizam Republike Hrvatske: *Glavni plan i strategija razvoja turizma Republike Hrvatske: Hrvatski turizam i konkurentsko okruženje*, Izvještaj 3., studeni 2011, str.5

¹⁹ Matic, B. (1998): Turizam i deficit hrvatske bilance plaćanja, Acta turistica, Vol. 10, No. 1, str 56

²⁰Ibid, str 57

Domaću turističku potrošnju ostvaruju osobe sa stalnim boravkom u Hrvatskoj na jednodnevnim i višednevnim putovanjima unutar Hrvatske te na dijelu putovanja u/iz inozemstva koje se ostvaruje na području Hrvatske.

Ukupna turistička potrošnja na području Hrvatske u 2010. godini, ostvarena na ukupno 51,6 milijuna putovanja, bila je 53 milijarde kuna ili 7,3 milijarde eura, kako je prikazano u tablici 7. U odnosu na 2008. godinu ukupna je potrošnja smanjena za 16%, a broj putovanja za 3%.

Tablica 7. Struktura ukupnog broja posjetitelja/putovanja i ukupne turističke potrošnje prema duljini boravka i vrsti smještaja

	Ukupna putovanja/posjetitelji			Ukupna turistička potrošnja		
	2008.	2009.	2010.	2008.	2009.	2010.
Broj putovanja u milijunima/ potrošnja u milijardama kn.	53,2	53,9	51,6	63,1	54,9	53,0
Struktura u %						
Jednodnevna putovanja	54,7	56,0	57,0	9,4	9,3	9,3
Višednevna putovanja	45,3	44,0	43,0	90,6	90,7	90,7
Plaćeni oblici smještaja	24,9	25,1	25,9	65,4	67,4	67,8
Neplaćeni oblici smještaja	20,4	19,0	17,2	25,1	23,2	22,9
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor: Institut za turizam Republike Hrvatske: *Glavni plan i strategija razvoja turizma Republike Hrvatske: Hrvatski turizam i konkurentsko okruženje*, Izvještaj 3., studeni 2011, str.6

Iako višednevna putovanja čine u 2010. godini 43% ukupnog broja putovanja (2,3 postotna boda manje nego u 2008. godini) na njima se ostvaruje 91% ukupne turističke potrošnje.

Tablica 8. Prosječni izdaci za turističko putovanje automobilom po osobi prema zemljama porijekla (u eurima) za 2010. godinu

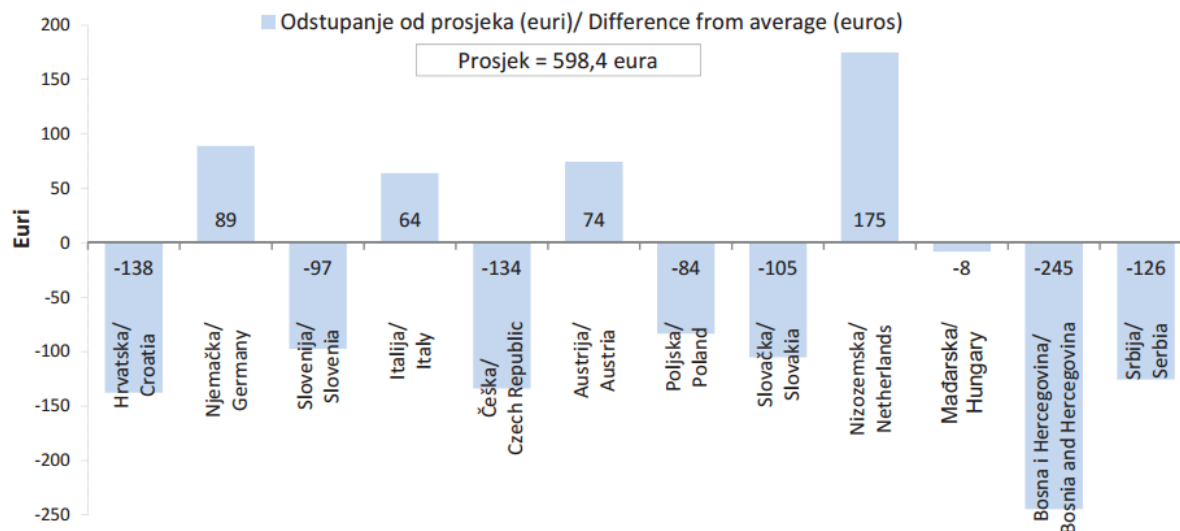
Putovanja automobilom	Ukupno	Hrvatska	Njemačka	Slovenija	Italija	Češka	Austrija	Poljska	Slovačka	Nizozemska	Mađarska	BiH	Srbija
Ukupni izdaci za putovanje	598,4	460,7	687,5	501,0	662,4	464,7	672,8	514,9	493,1	773,4	590,4	353,8	472,8
Prosječan broj osoba	2,9	2,8	3,0	2,9	2,8	3,1	2,8	3,1	3,0	2,8	3,1	3,0	3,1
Prosječan boravak (broj noćenja)	9,2	9,1	9,9	9,9	8,6	8,5	8,8	9,0	9,1	8,9	7,9	8,5	8,9
Odstupanje od prosjeka (euri)		-137,74	89,08	-97,41	64,02	-133,75	74,38	-83,52	-105,32	175,00	-7,96	-244,57	-125,64

Izvor: Izvor: Institut za turizam Republike Hrvatske: *Glavni plan i strategija razvoja turizma Republike Hrvatske: Hrvatski turizam i konkurentsko okruženje*, Izvještaj 3., studeni 2011, str.7

Prosječni izdatak po osobi koja automobilom putuje u Hrvatsku na ljetovanje iznosi 598 eura što se može vidjeti iz tablice 8. Takva putovanja prosječno traju 9 dana, a na ljetovanje zajedno putuje prosječno 2,9 osoba.

U odnosu na prosječne izdatke, domaći gosti te gosti iz Slovenije, Češke, Poljske, Slovačke, Mađarske, Srbije kao i Bosne i Hercegovine imaju manje izdatke. Gosti koji automobilom dolaze iz Njemačke, Austrije, Italije ili Nizozemske imaju veće troškove od prosječnih.

Grafikon 8. Odstupanje od prosjeka u turističkoj potrošnji za 2010. godinu

Izvor: Institut za turizam Republike Hrvatske: *Glavni plan i strategija razvoja turizma Republike Hrvatske: Hrvatski turizam i konkurentsko okruženje*, Izvještaj 3., studeni 2011, str. 7.

Odstupanja od potrošnje su najveća za Bosnu i Hercegovinu, gdje su se smanjila za 245 eura, a slijede domaći turisti sa smanjenjem od 138 eura, te Česi čiji su se izdaci smanjili za 134 eura. Najveći rast izdataka bilježi Nizozemska, gdje su se izdaci u odnosu na prosjek povećali za 175 eura, a nakon Nizozemske najveći rast bilježi Njemačka sa 89 eura, te Austrija sa 74 eura.

Za vrijeme boravka u destinaciji, gosti izvan smještajnog objekta troše na izlaske u restorane, kafiće, slastičarnice i druge ugostiteljske objekte, zatim na kupovinu različitih artikala za osobne potrebe u trgovinama, na kupovinu ulaznica za muzeje i kulturna događanja, te na zabavu, izlete i slično. Takvi troškovi iznose prosječno 15 eura po osobi dnevno (prikazano u tablici 9).

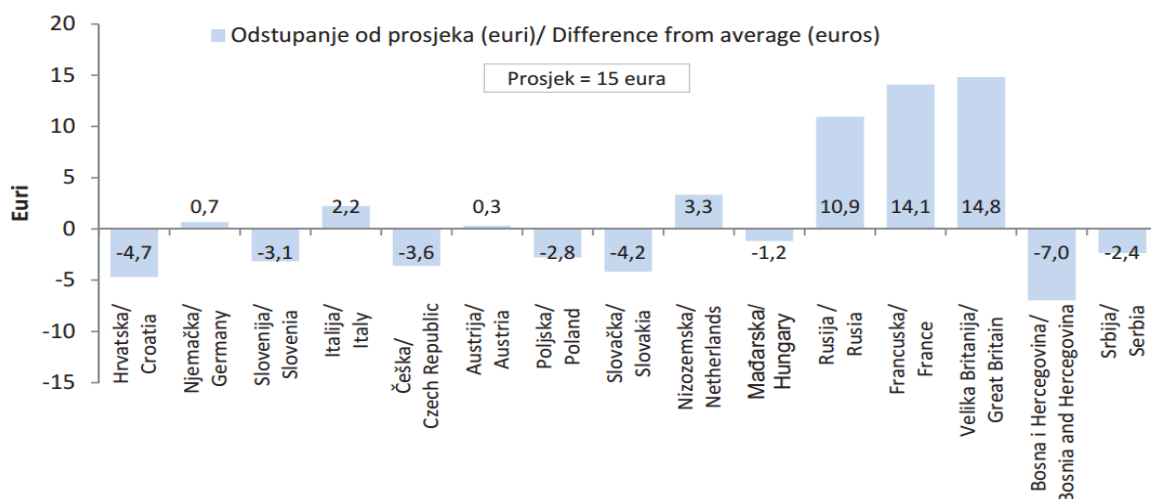
Tablica 9. Prosječni dnevni izdaci turista u destinaciji prema zemljama porijekla (u eurima)

	Ukupno	Hrvatska	Njemačka	Slovenija	Italija	Češka	Austrija	Poljska	Slovačka	Nizozemska	Mađarska	BiH	Rusija	Francuska	Velika Britanija	Srbija
Ukupni troškovi u destinaciji po osobi	15,0	10,3	15,7	11,9	17,3	11,4	15,4	12,3	10,9	18,4	13,9	8,1	26,0	29,1	29,8	12,7
Odstupanje od prosjeka (euri)		-4,71	0,67	-3,14	2,23	-3,61	0,33	-2,77	-4,16	3,34	-1,18	-6,98	10,94	14,09	14,81	-2,35

Izvor: Institut za turizam Republike Hrvatske: *Glavni plan i strategija razvoja turizma Republike Hrvatske: Hrvatski turizam i konkurentsko okruženje*, Izvještaj 3., studeni 2011, str.9

Prema podacima iz tablice, najviše troše gosti iz Velike Britanije (oko 30 eura), Francuzi (29 eura) te Rusi (26 eura). Nizozemci u destinaciji prosječno dnevno potroše oko 18, a Talijani 17 eura. Gosti iz svih ostalih zemalja prikazanih u tablici imaju prosječne dnevne troškove niže od prosjeka. Njihovi troškovi u destinaciji se kreću od 8 eura (gosti Bosne i Hercegovine) do 14 eura (gosti iz Mađarske).

Grafikon 9. Odstupanje od prosjeka (euri) u odnosu na prosječne dnevne izdatke turista, 2010

Izvor: Institut za turizam Republike Hrvatske: *Glavni plan i strategija razvoja turizma Republike Hrvatske: Hrvatski turizam i konkurentsko okruženje*, Izvještaj 3., studeni 2011, str.9

Na grafikonu se može vidjeti da su najveća pozitivna odstupanja od prosjeka u slučaju velike Britanije (14,8) i Francuske (14,1), dok su najveća negativna odstupanja u potrošnji u slučaju Bosne i Hercegovine (7%).

4.1.1. Inozemni turistički promet

U 2010. godini u Hrvatskoj je ostvareno 39,6 milijuna putovanja inozemnih posjetitelja od čega je 58% jednodневnih, a 42% višedневnih putovanja kao što se može vidjeti iz tablice 10. Na gotovo dvije trećine višedневnih putovanja turisti su boravili u komercijalnim oblicima smještaja, a na jednoj trećini u nekomercijalnim oblicima smještaja.

Tablica 10. Struktura inozemnih posjetitelja/putovanja prema duljini boravka i vrsti smještaja

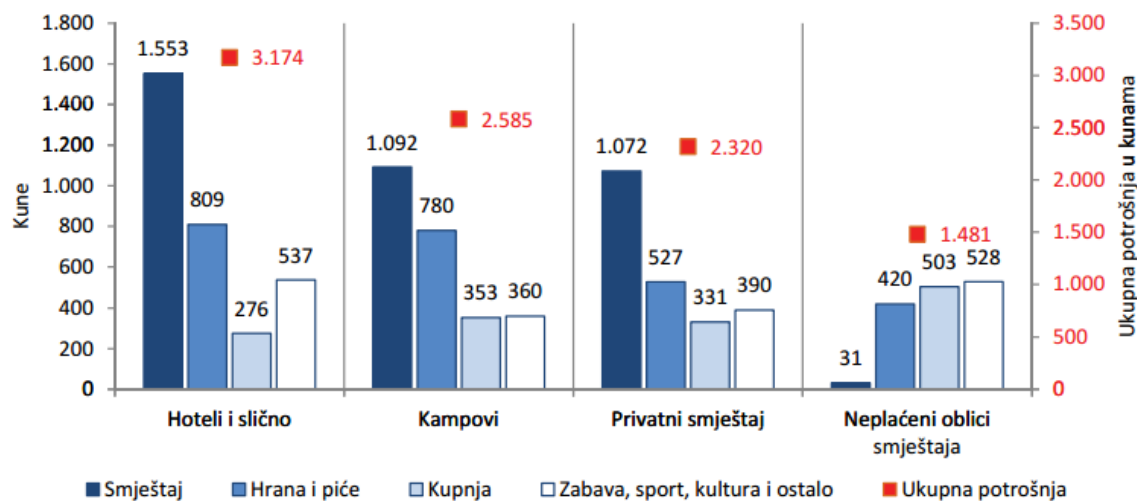
	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.
Broj inozemnih posjetitelja/putovanja u milijunima	34,0	37,6	39,6	40,8	39,6
Struktura posjetitelja/putovanja u %					
Jednodnevna putovanja	57,7	55,5	54,3	55,9	57,7
Višednevna putovanja	42,3	44,5	45,7	44,1	42,3
Plaćeni oblici smještaja	23,3	25,0	26,1	26,6	27,3
Neplaćeni oblici smještaja	19,0	19,5	19,6	17,5	15,0
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Izvor: Institut za turizam Republike Hrvatske: *Glavni plan i strategija razvoja turizma Republike Hrvatske: Hrvatski turizam i konkurentsko okruženje*, Izvještaj 3., studeni 2011, str.10

U razdoblju od 2006. do 2010. godine broj posjetitelja iz inozemstva je rastao, uz to što su postojale određene oscilacije. Najveći rast zabilježili su turisti koji su boravili u komercijalnim smještajnim kapacitetima (37%), prosječan rast ostvarili su jednodnevni posjetitelji dok je broj putovanja ostvaren u neplaćenim oblicima smještaja (kod rodbine i prijatelja, u vlastitom objektu i slično) smanjen na 15% u 2010. godini.

Grafikon u nastavku rada prikazuje potrošnju inozemnih turista prema vrstama smještaja. Hoteli i slični objekti, kampovi i privatni smještaj najvažniji su oblici komercijalnog smještaja prema broju putovanja. Turisti koji su boravili u hotelima gotovo polovicu izdataka dali su za uslugu smještaja, jednu četvrtinu za usluge hrane i pića, 17% za usluge zabave, kulture, sporta i ostalih destinacijskih usluga dok su 9% izdvajali za kupnju.

Grafikon 10. Prosječna potrošnja inozemnih turista po putovanju u 2010. godini prema glavnim vrstama smještaja i glavnim vrstama usluga u kunama

Izvor: Institut za turizam Republike Hrvatske: *Glavni plan i strategija razvoja turizma Republike Hrvatske: Hrvatski turizam i konkurentsko okruženje*, Izvještaj 3., studeni 2011, str.10.

Izdaci na putovanjima s noćenjima u hotelima i sličnim objektima su veći od izdataka na putovanjima turista koji su boravili u kampovima te također veći od onih koji su boravili u privatnom smještaju (kućanstvima). Kao što se može vidjeti, gosti koji su smješteni u hotelima najviše troše na smještaj a zatim na hranu, te na zabavu, sport, kulturu i slično. Najmanje svojih izdataka ostavljaju na kupnju. U kampovima gosti također najviše troše na smještaj te na hranu i piće, dok su izdaci za kupnju te zabavu gotovo izjednačeni. U privatnom smještaju situacija je ista kao i kod gosti koji borave u hotelima, najviše se izdvaja za smještaj i hranu, a najmanje na kupnju. U neplaćenim oblicima smještaja situacija je potpuno različita nego u prva tri slučaja. Dakle ovdje gosti najmanje izdvajaju na smještaj, što je i logično, ali najviše novca izdvajaju na zabavu, kulturu i sport, zatim na kupnju, dok je hrana na preposljednjem mjestu.

4.1.2. Domaći turistički promet

Izdaci na putovanjima s noćenjima u hotelima i sličnim objektima su veći od izdataka na putovanjima turista koji su boravili u kampovima te također veći od onih koji su boravili u privatnom smještaju (kućanstvima) što se može vidjeti iz tablice 11. Na višednevnim putovanjima domaći su turisti nešto češće (54%) boravili u nekomercijalnim oblicima

smještaja (primjerice kod rođaka i prijatelja, u vlastitom objektu i slično), dok je 46% putovanja koja su uključivala noćenje ostvareno u plaćenim oblicima smještaja.

Tablica 11. Struktura domaćih posjetitelja prema duljini boravka i vrsti smještaja

	2008.	2009.	2010.
Broj domaćih posjetitelja u milijunima	13,6	13,1	11,9
Struktura posjetitelja u %			
Jednodnevna putovanja	55,8	56,2	54,4
Višednevna putovanja	44,2	43,8	45,6
Plaćeni oblici smještaja	21,4	20,3	21,2
Neplaćeni oblici smještaja	22,8	23,5	24,5
Ukupno	100,0	100,0	100,0

Izvor: Institut za turizam Republike Hrvatske: *Glavni plan i strategija razvoja turizma Republike Hrvatske: Hrvatski turizam i konkurentsko okruženje*, Izvještaj 3., studeni 2011, str.12

U razdoblju od 2008. do 2010. godine domaća turistička potražnja se smanjuje te je razina fizičkog prometa ostvarena u 2010. godini za 13% manja od one ostvarene u 2008. godini. Najveći pad zabilježen je u broju jednodnevnih putovanja (15%) dok je broj putovanja u komercijalnim oblicima smještaja smanjen za 13%, a u nekomercijalnim za 6%.

Kao odraz izdataka za smještaj, najveću prosječnu potrošnju od 1.446 kuna po putovanju u 2010. godini imali su domaći turisti koji su boravili u komercijalnom smještaju (tablica 12) što je gotovo upola manje od prosječne potrošnje inozemnih turista.

Tablica 12. Prosječna potrošnja domaćih posjetitelja po putovanju prema duljini boravka i vrsti smještaja u kunama

Prosječna potrošnja domaćih posjetiteljima u kn	2008.	2009.	2010.
Jednodnevna putovanja	325	302	292
Višednevna putovanja	1.119	1.024	1.059
Plaćeni oblici smještaja	1.486	1.369	1.446
Neplaćeni oblici smještaja	776	726	725

Izvor: Institut za turizam Republike Hrvatske: *Glavni plan i strategija razvoja turizma Republike Hrvatske: Hrvatski turizam i konkurentsko okruženje*, Izvještaj 3., studeni 2011, str.12.

Iz tablice se također može vidjeti kako se smanjila potrošnja turista na jednodnevnim putovanjima. U 2008. godini ta je potrošnja iznosila 325 kn, nakon čega se u sljedeće dvije godine smanjila na 302 i 292 kn. Također se smanjila potrošnja u neplaćenim oblicima smještaja sa 776 kn u 2008. godini na 725 kn u 2010. godini, a povećala se potrošnja turista koji su boravili u plaćenim oblicima smještaja.

4.2. Utjecaj turističkih usluga na bilancu

Kao što se moglo vidjeti u trećem poglavlju, na razini cijele godine u 2013. godini je nakon dugo vremena ostvaren suficit. Tome je pridonijela činjenica da je suficit u trećem tromjesečju nadmašio ukupni deficit zabilježen u ostalim tromjesečjima, što potvrđuje i uspješnost turističke sezone odnosno nominalan rast prihoda od putovanja.

Suficit tekućeg računa platne bilance rezultat je najvećim dijelom smanjenja deficita na računu roba, odnosno blagog rasta izvoza i pada uvoza te povećanih prihoda od turizma.

U nastavku rada je prikazana bilanca roba i usluga, koja detaljnije prikazuje turističke usluge rasčlanjene na prijevoz, putovanja, te ostale usluge.

Tablica 13. Bilanca roba i usluga, u milijunima eura, za razdoblje od 2009. do 3. kvartala 2014.

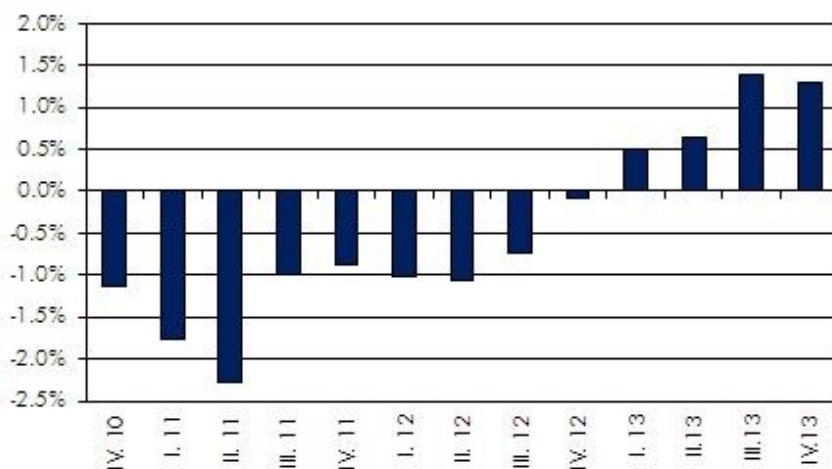
	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.		
						1.tr.	2.tr.	3.tr. ^b
Roba	-7.455,6	-5.922,2	-6.381,9	-6.297,5	-6.588,5	-1.545,0	-1.858,3	-1.638,0
1. Prihodi	6.593,8	8.058,1	8.742,4	8.672,8	8.923,1	2.207,3	2.389,9	2.577,3
1.1. Izvoz (fob) u vanjskotrgovinskoj statistici	7.529,4	8.898,6	9.533,7	9.448,7	9.510,7	2.327,0	2.516,3	2.679,5
1.2. Prilagodbe za obuhvat	-961,8	-873,5	-865,0	-968,2	-678,5	-152,0	-154,8	-130,7
1.3. Neto izvoz u poslovima preprodaje robe	26,2	26,4	25,2	12,6	12,2	4,2	2,5	5,8
1.4. Nemonetarno zlato	0,0	6,6	48,4	179,7	78,7	28,1	25,9	22,8
2. Rashodi	14.049,4	13.980,3	15.124,4	14.970,3	15.511,7	3.752,3	4.248,2	4.215,4
2.1. Uvoz (cif) u vanjskotrgovinskoj statistici	15.220,1	15.132,9	16.280,9	16.215,2	16.527,0	3.976,1	4.491,3	4.497,7
2.2. Prilagodbe za obuhvat	-501,0	-452,8	-438,8	-512,6	-269,2	-48,4	-47,7	-85,4
2.3. Prilagodbe za klasifikaciju	-669,7	-703,9	-718,0	-733,0	-747,1	-179,9	-203,4	-203,6
2.4. Nemonetarno zlato	0,0	4,1	0,3	0,7	0,9	4,6	8,0	6,7
Usluge	5.797,3	5.760,7	6.189,4	6.516,3	6.792,2	199,0	1.750,0	4.638,3
1. Usluge oplemenjivanja robe u vlasništvu drugih	242,2	158,8	192,0	192,3	188,5	49,9	56,3	56,6
1.1. Prihodi	290,8	243,4	252,4	271,7	220,7	52,3	59,3	60,3
1.2. Rashodi	48,6	84,5	60,4	79,4	32,2	2,4	3,1	3,7
2. Prijevoz	289,3	300,9	277,6	268,7	234,5	29,5	54,9	120,7
2.1. Prihodi	942,9	978,0	977,8	966,7	922,0	189,9	235,8	315,2
2.2. Rashodi	653,7	677,1	700,1	698,0	687,5	160,4	180,9	194,6
3. Putovanja – turizam	5.655,8	5.600,8	5.984,5	6.136,7	6.523,0	157,1	1.649,4	4.462,6
3.1. Prihodi	6.379,7	6.230,0	6.616,9	6.858,7	7.202,8	298,5	1.820,8	4.654,8
3.1.1. Poslovni razlozi	255,7	236,3	210,1	233,2	225,5	28,3	73,9	49,6
3.1.2. Osobni razlozi	6.124,0	5.993,6	6.406,9	6.625,5	6.977,4	270,1	1.746,9	4.605,2
3.2. Rashodi	724,0	629,2	632,4	722,0	679,8	141,4	171,4	192,1
3.2.1. Poslovni razlozi	240,8	180,6	184,3	224,6	211,7	43,2	50,8	41,8
3.2.2. Osobni razlozi	483,1	448,6	448,1	497,4	468,2	98,2	120,5	150,3
4. Ostale usluge	-389,9	-299,9	-264,7	-81,3	-153,7	-37,5	-10,5	-1,5
4.1. Prihodi	1.370,3	1.476,3	1.511,0	1.539,1	1.478,7	304,4	366,4	405,2
4.2. Rashodi	1.760,2	1.776,2	1.775,7	1.620,4	1.632,4	341,8	377,0	406,7
Od toga: FISIM	-141,6	-191,6	-258,2	-127,6	-174,0	-27,8	-33,6	-32,2
Prihodi	-3,5	-20,4	-8,5	-4,1	-2,9	0,1	0,4	3,0
Rashodi	138,1	171,2	249,7	123,5	171,2	27,9	34,0	35,1

Izvor: Bilten HNB-a, broj 212, dostupno na: <http://www.hnb.hr/publikac/bilten/arhiv/bilten-212/hbilt212.pdf>, (23.4.2015)

Na računu usluga porasli su i prihodi i rashodi, no apsolutni rast prihoda je značajniji, što je rezultiralo povećanjem suficita na godišnjoj razini. Pri tome su u 2013. godini prihodi od putovanja iznosili 7,2 milijarde eura, što je za 350 milijuna eura više nego u 2012.

Na to da bi prihodi od putovanja mogli biti viši nego 2012. upućivali su fizički pokazatelji u turizmu s obzirom da je ta godina po broju ostvarenih turističkih noćenja bila najuspješnija u posljednjih dvadeset godina. Veći broj turističkih dolazaka i noćenja u odnosu na 2008. uz istovremeno niže prihode od putovanja upućuju na zaključak da se turisti u krizi nisu odrekli putovanja, ali su potrošnju prilagodili trenutnoj neizvjesnosti.

Grafikon 11. Udio salda tekućih transakcija u BDP-u, 2013.

Izvor: HNB, dostupno na: www.hnb.hr, (23.4.2015)

Sve navedeno upućuje i na grafikon 11. u kojem se može vidjeti kako je porastao udio salda tekućih transakcija u BDP-u u 2013. godini, te je u zadnjem kvartalu iznosio 1,3% BDP-a, dok je najviši bio ipak u trećem kvartalu kada je vrhunac turističke sezone, i tada je iznosio gotovo 1,5%.

Tablica 14. Prihodi i rashodi od putovanja u milijunima eura, prema razlozima putovanja

	2010.	2011.	2012.	2013.	2013. Q1	2013. Q2	2013. Q3	2013. Q4	2014. Q1***	2014. Q2***
1. Robni deficit**/ <i>Trade deficit in goods**</i>	-5.922,2	-6.382,2	-6.297,5	-6.588,5	-1.574,5	-2.005,6	-1.625,5	-1.382,6	-1.526,7	-1.801,7
2. Putovanja - turizam (neto prihod)/ <i>Travel (net income)</i>	5.600,8	5.984,5	6.136,7	6.523,0	168,7	1.587,4	4.345,5	421,4	161,5	1649,4
2.1. Prihodi/ <i>Credit</i>	6.230,0	6.616,9	6.858,7	7.202,8	307,6	1.772,5	4.526,0	596,7	302,9	1.820,8
2.1.1. Poslovni razlozi/ <i>Business</i>	236,3	210,1	233,2	225,5	39,5	91,3	51,5	43,1	28,8	73,9
2.1.2. Osobni razlozi/ <i>Personal</i>	5.993,6	6.406,9	6.625,6	6.977,4	268,1	1.681,2	4.474,5	553,6	274,1	1.746,9
2.2. Rashodi/ <i>Debit</i>	-629,2	-632,4	-722,0	-679,8	-139,0	-185,1	-180,5	-175,3	-141,4	-171,4
2.2.1. Poslovni razlozi/ <i>Business</i>	-180,6	-184,3	-224,6	-211,7	-42,8	-59,1	-48,8	-61,0	-43,2	-50,8
2.2.2. Osobni razlozi/ <i>Personal</i>	-448,6	-448,1	-497,4	-468,2	-96,1	-126,0	-131,7	-114,3	-98,2	-120,5

Izvor: Institut za turizam: Hrvatski turizam u brojkama, broj 2, 2014., dostupno na: http://www.iztg.hr/UserFiles/file/institut/Hrvatski_turizam_u_brojkama_2014_Broj_03.pdf, (23.4.2015)

U drugom tromjesečju 2014. godine netoprihodi koji se vodi na stavci “2. Putovanja – turizam (netoprihod)” u Platnoj bilanci roba i usluga, kretali su se rastućim trendom sa 5,6 milijardi eura na 6,5 milijardi.

Prihodi od usluga pruženih putnicima i turistima u Hrvatskoj iznosili su približno u 2013. godini više od 7 milijardi eura, dok su u drugom kvartalu 2014. godine iznosili 1,8 milijardi eura i u odnosu na drugo tromjesečje 2013. porasli su za 2,7%.

Na strani rashoda zabilježen je pad. Ukupni rashodi u drugom tromjesečju 2014. godine iznosili su blizu 171 milijun eura naspram 185 milijuna eura u istom razdoblju 2013. godine. Do smanjenja rashoda došlo je zbog smanjenja troškova hrvatskih građana na poslovnim, ali i na privatnim putovanjima u inozemstvo.

5. Zaključak

Istraživanje u radu ukazuje da je turistička ponuda Hrvatske bogata ali da ima još potencijala za daljnji rast i razvoj, od od nautičkog turizma, ronilačkog, kongresnog, ekološkog, ruralnog, kulturnog, vjerskog, pustolovnog, lovnog i ribolovnog turizma, do zdravstvenog i wellness turizma, krstarenja na motornim jedrenjacima i izletničkog turizma. Svaka od hrvatskih turističkih regija ima svoju specifičnu ponudu, u skladu sa svjetskim trendovima i vlastitom tradicijom, a najznačajnije su: Istra, Kvarner, Dalmacija, dubrovačko područje te Zagreb kao glavni grad, koji bilježe najveći broj dolazaka i noćenja.

Glavna obilježja turističke potražnje u promatranom razdoblju su porast broja dolazaka i noćenja inozemnih i domaćih turista, a od turističkih područja najveća je potražnja za Istarskom te Primorsko-goranskom županijom. Što se tiče turističke ponude, može se istaknuti da se broj smještajnih kapaciteta također povećavao iz godine u godinu, sukladno povećanoj potražnji.

Iz stanja platne bilance Republike Hrvatske se može zaključiti da se hrvatska ekonomija suočava s brojnim problemima te je saldo bilance u konstantnom deficitu, međutim u 2013. godini se ostvario prvi suficit nakon dugo vremena, a velikim dijelom to može zahvaliti i turizmu, jer je općenito bilanca usluga uvijek suficitarna te bilježi stalni rast, sukladno rastu turističkih dolazaka. Najpovoljniji turistički promet, te ujedno i vrijeme kada se ostvaruju najveći priljevi je u trećem kvartalu svake godine, što upućuje i na sezonalnost hrvatskog turizma. Prema podacima Eurostata, bilanca plaćanja EU28 ostvaruje višak od 15,8 milijardi eura, pri čemu najveći višak se ostvaruje u trgovini robom, te na računu primarnog dohotka. Što se tiče trgovine usluga, gdje spada i turizam, tu se također ostvaruje višak. Uspoređujući bilancu plaćanja Hrvatske i EU, može se reći da se u obje bilance ostvaruje višak u tekućem dijelu računa. Svakako da Hrvatskoj treba biti cilj prilagoditi se trendovima EU, međutim ne treba zanemariti niti njezin doprinos rastu priljeva u bilanci usluga pod koju se ubraja i turizam.

Literatura

Članci i publikacije:

- Marić, Ž. (2011): *Analiza bilance plaćanja, stanje i trendovi*, Tranzicija, Vol.12, No. 25-26, str. 16-26
- Institut za turizam: *Hrvatski turizam u brojkama*, Vol. 6., No.4., 2012
- Institut za turizam: *Hrvatski turizam u brojkama*, Vol. 6., No.4., 2013
- Institut za turizam: *Hrvatski turizam u brojkama*, Vol. 8, No. 2, 2014
- Institut za turizam Republike Hrvatske: *Glavni plan i strategija razvoja turizma Republike Hrvatske: Hrvatski turizam i konkurentsko okruženje*, Izvještaj 3., studeni 2011
- Matić, B. (1998): *Turizam i deficit hrvatske bilance plaćanja*, Acta turistica, Vol. 10, No. 1, str. 49-76
- Škuflić, L., Ladavac, J. (2001): *Analiza vanjskotrgovinske razmjene Hrvatske po županijama*, Ekonomski pregled, Vol. 52, No. 7-8, str. 925-950
- Vukšić, G.(2009): *Bilanca plaćanja: implikacije neto grešaka i propusta za ekonomsku politiku*, Povremeno glasilo Instituta za javne financije, br. 41

Web – izvori:

- Bilten HNB-a, broj 212, dostupno na: <http://www.hnb.hr/publikac/bilten/arhiv/bilten-212/hbilt212.pdf>, (23.4.2015)
- Hrvatska obiluje neograničenim resursima za daljnji rast zdravstvenog turizma, dostupno na: <http://www.poslovni.hr/hrvatska/hrvatska-obiluje-neogranicenim-resursima-za-daljnji-rast-zdravstvenog-turizma-291936>, (15.3.2015)
- Priopćenje Državnog zavoda za statistiku: Robna razmjena Republike Hrvatske s inozemstvom u 2014. godini, dostupno na: www.dzs.hr, (23.4.2015)
- Statistički ljetopis Državnog zavoda za statistiku, 2014, dostupno na: www.dzs.hr, (15.3.- 23.4.2015)
- Vlada Republike Hrvatske (2013): Prijedlog strategije razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine, dostupno na: <http://www.mint.hr/UserDocsImages/Strategija-turizam-2020-editfinal.pdf>, (12.3.2015)

Popis slika

Slika 1. Dolasci stranih turista po županijama za 2013. godinu

Slika 2. Sastavnice turističke potrošnje u Hrvatskoj

Popis tablica

Tablica 1. Kapaciteti luka nautičkog turizma za razdoblje od 2007. do 2013. godine

Tablica 2. Dolasci i noćenja turista u razdoblju od 2002. do 2011. godine

Tablica 3. Struktura potražnje prema emitivnim zemljama u 2013. godini.

Tablica 4. Noćenja turista prema glavnim vrstama smještajnih kapaciteta u 2013. godini

Tablica 5. Noćenja turista prema turističkim područjima u 2012.

Tablica 6. Platna bilanca Republike Hrvatske za razdoblje od 2009. do III. tromjesečja 2014., u milijunima eura

Tablica 7. Struktura ukupnog broja posjetitelja/putovanja i ukupne turističke potrošnje prema duljini boravka i vrsti smještaja

Tablica 8. Prosječni izdaci za turističko putovanje automobilom po osobi prema zemljama porijekla (u eurima) za 2010. godinu

Tablica 9. Prosječni dnevni izdaci turista u destinaciji prema zemljama porijekla (u eurima)

Tablica 10. Struktura inozemnih posjetitelja/putovanja prema duljini boravka i vrsti smještaja

Tablica 11. Struktura domaćih posjetitelja prema duljini boravka i vrsti smještaja

Tablica 12. Prosječna potrošnja domaćih posjetitelja po putovanju prema duljini boravka i vrsti smještaja u kunama

Tablica 13. Bilanca roba i usluga, u milijunima eura, za razdoblje od 2009. do 3. kvartala 2014.

Tablica 14. Prihodi i rashodi od putovanja u milijunima eura, prema razlozima putovanja

Popis grafikona

Grafikon 1. Broj stalnih postelja u glavnoj sezoni od 2005. do 2011. godine

Grafikon 2. Ukupan broj stalnih postelja prema vrstama smještaja u kolovozu 2014.

Grafikon 3. Noćenja stranih turista prema zemlji prebivališta od 2011. do 2013. godine

Grafikon 4. Vanjskotrgovinska razmjena Hrvatske od 2004. do 2013.

Grafikon 5. Robna razmjena Hrvatske s inozemstvom od prosinca 2013. do prosinca 2014.

Grafikon 6. Najvažnije zemlje partneri u izvozu i uvozu RH, za 2013. godinu

Grafikon 7. Saldo na tekućem računu i njegova struktura

Grafikon 8. Odstupanje od prosjeka u turističkoj potrošnji za 2010. godinu

Grafikon 9. Odstupanje od prosjeka (euri) u odnosu na prosječne dnevne izdatke turista, 2010

Grafikon 10. Prosječna potrošnja inozemnih turista po putovanju u 2010. godini prema glavnim vrstama smještaja i glavnim vrstama usluga u kunama

Grafikon 11. Udio salda tekućih transakcija u BDP-u, 2013.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, Ivana Jurešić ovom izjavom potvrđujem da sam završni rad na temu „Utjecaj turizma na bilancu plaćanja“ pod mentorstvom prof.dr.sc. Marije Bušelić izradila odgovorno i savjesno, sukladno Pravilniku o završnom radu.

Sažetak

Turizam u brojnim državama ima iznimno važnu ulogu u gospodarstvu. Postojeća statistika turizma, međutim, ne može sagledati njegovu punu ekonomsku važnost i utjecaje. Bilanca plaćanja je sistematizirani i agregirani popis svih ekonomskih transakcija između rezidenata jedne zemlje i ostatka svijeta u tijeku jedne godine. Kako se u Hrvatskoj bilježi veći inozemni od domaćeg turističkog prometa, to je i utjecaj na bilancu plaćanja velik i značajan. Svaka od hrvatskih turističkih regija ima svoju specifičnu ponudu, u skladu sa svjetskim trendovima i vlastitom tradicijom, a najznačajnije su: Istra, Kvarner, Dalmacija, dubrovačko područje te Zagreb kao glavni grad, koji bilježe najveći broj dolazaka i noćenja. Stanje platne bilance Republike Hrvatske pokazuje da se hrvatska ekonomija suočava s brojnim problemima te je saldo bilance u konstantnom deficitu, međutim u 2013. godini se ostvario prvi suficit nakon dugo vremena, a velikim dijelom to može zahvaliti i turizmu, jer je općenito bilanca usluga uvijek suficitarna te bilježi stalni rast, sukladno rastu turističkih dolazaka.

Ključne riječi: turizam, dolasci, noćenja, bilanca plaćanja

Summary

Tourism in many countries have an extremely important role in the economy. The existing tourism statistics, however, not be seen as full economic importance and influence. Balance of payment is systematic and aggregated list of all economic transactions between residents of a country and the rest of the world in one year. As in Croatia has been more foreign than domestic tourist traffic, it is the impact on the balance of payments large and significant. Each Croatian tourist region has its own specific offer, in line with global trends and its own tradition, the most important are: Istria, Kvarner, Dalmatia, Dubrovnik area as well as the capital, which recorded the highest number of arrivals and overnight stays. The state of balance of payments shows that Croatian economy faces a number of problems and is in constant balance of trade deficit, however, in 2013 to fulfill the first surplus in a long time, and in large part this is due greatly to tourism because of the general balance of services still oversupplied and is steadily increasing, according to the growth of tourist arrivals.

Keywords: tourism, arrivals, nights, balance of payments